

UNIVERZITET SINGIDUNUM
DEPARTMAN ZA POSTDIPLOMSKE STUDIJE

MASTER RAD

UPRAVLJANJE RIZIKOM U POŽARNOM OSIGURANJU

Mentor:
Prof. dr Jasna Pak

Student:
Purić Petar 400677/2009

Beograd
Decembar, 2011.

SADRŽAJ:

1. UVOD	4
1. 1. Predmet istraživanja.....	5
1. 2. Ciljevi istraživanja.....	6
2. RIZIK	7
3. POJMOVI POVEZANI SA RIZIKOM	8
3. 1. Neizvjesnost.....	8
3. 2. Opasnost.....	9
3. 3. Hazard	9
3. 4. Neposredan uzrok.....	10
3. 5. Mogućnost ili vjerovatnoća da se šteta dogodi(objektivna i subjektivna ocena)	10
3. 6. Šteta	10
3. 7. Štetni događaj.....	10
4. UPRAVLJANJE RIZIKOM	11
4. 1. Faze procesa upravljanja rizikom	13
4. 2. Identifikacija (prepoznavanje) rizika	13
4. 3. Analiza rizika.....	13
4. 4. Procjena rizika	13
4. 5. Izbor metode i instrumenata upravljanja.....	13
4. 6. Kontrola programa za upravljanje.....	13
5. KARAKTERISTIKE OSIGURANJA OD POŽARA	19
6. POŽAR	21
6. 1. Razvoj požara.....	22
6. 2. Uslovi požarnih osiguranja	23

6. 3. Osigurane opasnosti.....	25
6.4. Rizici	27
6.4.1.Osnovni rizici.....	27
6.4.2. Dopunski rizici.....	30
6.5. Vrijednost osiguranih stvari	35
6.6. Mjesto osiguranja	37
6.7. Ukupna šteta prema ugovoru o osiguranju i naknada iz osiguranja	38
6.7.1. Utvrđivanje štete.....	38
6.7.2.Utvrđivanje naknade	40
7. ODREĐIVANJE SAMOPRIDRŽAJA	43
8. REOSIGURANJE RIZIKA POŽARA	44
8.1. Podela reosiguranja	45
9. MMŠ (MAKSIMALNO MOGUĆA ŠTETA)	49
9. 1. Postupci procjene MMŠ za slučaj požara:	50
10. PRIMER PRAKTIČNOG PRISTUPA U IZRADI ELABORATA.....	55
10. 1. Naziv i sedište.....	56
10. 2. Saobraćajnice u blizini objekta.....	57
10. 3. Fizička zaštita i protivpožarna zaštita hotela.....	58
10. 4. Napajanje električnom energijom i grijanjem.....	59
10. 5. Stanje objekta	60
10. 6. Najveći izvori opasnosti	60
10. 7. Plan hotela.....	61
10. 8. Određivanje MMŠ	62
ZAKLJUČAK.....	64
LITERATURA.....	66

1. UVOD

Upravljanje rizikom u osiguranju predstavlja neophodnu tehniku osiguranja bez koje ne bi postojala mogućnost i izvođenje osnovne djelatnosti Osiguravajućeg društva. Poznato je da su svaki pojedinac, kolektiv, proizvodni i poslovni sistem, kao i državna i društvena zajednica, svakodnevno izloženi rizicima koji ugrožavaju ili ometaju njihovo funkcionisanje i ostvarenje postavljenih ciljeva. Zbog toga je procjena požarnih opasnosti, upravljanje rizikom i mjere zaštite izuzetno značajna i korisna. Naučno dokazana i društveno prihvaćena činjenica da, na primer, požarno-eksplozivna problematika i rizici vezani sa istom, predstavljaju jedan od globalnih problema savremenog svijeta sa velikim materijalnim, ekološkim, socijalnim i drugim posljedicama. Neka istraživanja vršena u SAD-u pokazuju da se u proseku oko 40% malih firmi gasi nakon nastalih požara. Razlozi za to su višestruki: nemogućnost adekvatne naplate nastalih šteta, gubitak kadrova i kupaca od strane konkurencije, uništavanje dokumentacije i drugo. Upravljanje rizikom predstavlja osnovnu tehniku osiguranja bez koje osiguravajuće društvo ne bi moglo da obavlja svoju osnovnu djelatnost.

Ekspertiza rizika treba da sa što više tačnosti i pouzdanosti predvidi požarne rizike, izvrši objektivnu procenu MMŠ-a, ocijeni postojeće preventivne mere zaštite, sa posebnim osvrtom na funkcionalnost i pouzdanost tehničkih sistema zaštite, kao i potrebe za podizanjem nivoa preventive, definiše preporuke i zahtjeve prema osiguraniku u smislu zaštite imovine, kao i za preuzimanje odgovornosti osiguranika za rizike prilikom njihovog prenošenja u osiguranje.

Rad je podijeljen na 11 poglavlja. U prvom poglavlju predstavljeni su predmet i ciljevi istraživanja, kao i hipotetički okvir. Ukazano je i na metode istraživanja i tok istraživačkog procesa.

Drugo i treće poglavlje je posvećeno analizi rizika kao i pojmovima koji su povezani sa rizikom. Poseban naglasak je stavljen na analizu pojedinačnog pojma koji su usko povezani sa rizikom.

Četvrto poglavlje se bave upravljanje rizikom u kao i cijelom sistematizacijom i načinom upravljanja rizikom u osiguranju. Dat je naglasak na pojedinačne metode pristupu rizika.

U petom i šestom poglavlju razmatraju se pojam i karakteristike samog požara kao i analiza uslova neophodnih da rizik bude predmet osiguranja.

U sedmom, osmom i devetom poglavlju biće predstavljeni prethodno određeni osnovni elementi na kojima se zasniva raspodela rizika: maksimalni samoprdržaj i MMŠ. Biće definisan pojam i uloga reosiguranja, osnovni pojmovi reosiguranja, podela i vrste ugovora reosiguranja.

Deseto poglavlje se odnosi na praktičan primjer u pristupu izrade elaborata i određivanje MMŠ-a na datom primeru.

Na kraju rada data su zaključna razmatranja.

1. 1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja u ovom radu je opis metodologije procene osnovnih elemenata na kojima se zasniva upravljanje rizikom u osiguranju: određivanje maksimalnog samoprdržaja, maksimalno moguće štete (MMŠ) i prenos viška rizika u reosiguranje. Za pravilno upravljanje rizikom neophodno je da osiguravač realno utvrdi navedene pojmove, jer oni čine osnovu ovoga rada.

Utvrđivanjem samoprdržaja kako kod požarnih tako i kod drugih vrsta osiguranja dobija se odgovor na pitanje koja je mogućnost da se osigiravač dovede u stanje nelikvidnosti, dok se na reosiguranje prenosi višak rizika na bazi stvarne Maksimalno Moguće Štete (MMŠ). Takođe je prikazan praktičan primer u izradi elaborata i određivanje MMŠ od požarnog rizika na hotelu "M" u Ljubljani.

1. 2. Ciljevi istraživanja

U evropskim zemljama osiguranje od požara je vrlo razvijena vrsta osiguranja. U slučaju požara osiguranog objekta/imovine, osiguranik ima pravo na naknadu štete po osnovu osiguranja od požara. U našoj zemlji, na žalost, ta vrsta osiguranja nije razvijena, jer je životni standard takav da građani ne mogu platiti premiju.

Cilj rada je analiza karakteristika upravljanje rizikom u požarnom osiguranju sa osvrtom na metode pomoću kojih se vrši ispravna procena požarnog rizika.

Društveni cilj jeste da ovaj rad bude od praktične koristi i da pruža rešenja onima koji se bave upravljanjem rizikom požarnih osiguranja.

Naučni cilj rada jeste naučna diskripcija i analiza svih značajnih elemenata kod upravljanja rizikom požarnih osiguranja.

2. RIZIK

Svijet današnjice je rizičan. Postoje brojne opasnosti koje ugrožavaju imovinu i život ljudi, brojne tragedije se dešavaju svakodnevno. Strani teroristi periodično ubijaju veliki broj ljudi širom svijet, motoristi bivaju ubijeni ili povređeni od strane pijanih vozača, a vlasnici imovine gube svoje domove zbog požara, poplava, uragana i drugih prirodnih katastrofa. U novije vrijeme dolazi do sve češćeg ostvarivanja sve razornijih rizika čijim ostvarenjem se ugrožava veliki broj ljudskih života i ogromne materijalne vrijednosti, kao npr. Svetski trgovinski centar u SAD, koji je samo osiguravajuća društva koštao 40 milijardi dolara¹.

Pojam rizik je španskog porijekla **RISCO** i označava opasnost koja prijeti brodovima. U istoriji osiguranja rizici mora su veoma značajni, jer se osiguranje kao djelatnost razvijala upravo počev od pomorskih rizika.

Sa stanovišta osiguranja rizik se definiše kao opasnost od nastanka privredno ili društveno štetnog događaja koji podrazumjeva osiguravačevu obavezu da nadoknadi štetu, odnosno isplati osiguranu svotu u skladu sa uslovima osiguranja. U najvećem broju slučajeva privredna štetnost prisutnija je kod neživotnih, a društvena kod životnih osiguranja². Rizik je svaki budući i neizvjestan događaj.

Pod rizikom se često podrazumjeva i sam događaj koji će svojim nastupanjem izazvati štetu: požar, eksplozija, poplava, krađa i mnogi drugi. Bitno je napomenuti da je, kada se rizik ostvari, tada je već riječ o osiguranom slučaju.

Da bi se rizik mogao uopšte osigurati potrebno je :

- Da je moguć, ostvariv, kao što je recimo izbijanje požara, ukoliko je njegovo dešavanje neostvarivo, ne može biti ni rizika ni osiguranja,
- Da njegovo nastupanje treba da izazove privrednu ili društvenu štetu, da izazove štetu ili neki drugi materijalni gubitak,
- Mora da se desi u budućnosti,

¹ B.Marović, R.Purić, „Osiguranje”, Podgorica 2010, str. 28

² R.Vujović, „Upravljanje rizicima i osiguranje“, 2009, str.20, Univerzitet “Singidunum”

- Da je neizvjestan,
- Da ne zavisi od isključive volje osiguranika ili trećih lica, već da je slučajan.

Rizik je događaj koji može da bude predmet osiguranja ako ispunjava zakonom predviđene uslove. Ukoliko, s obzirom na postojeća naučna istraživanja i iskustvo, rizik nikada ne može da nastane, ili ne može da nastane na konkretnom odnosu, on nije moguć i ugovor je ništavan.³

3. POJMOVI POVEZANI SA RIZIKOM

3. 1. Neizvjesnost

Različite definicije ukazuju da je rizik povezan sa neizvjesnošću, odnosno izloženošću neizvjesnosti ishoda ostvarenja određenih događaja. Međutim, potrebno je ukazati da postoji suštinska razlika između rizika i neizvjesnosti. Na ovu razliku ukazao je Knight još 1921. god. Prema kome je praktična razlika između ove dvije kategorije u tome što je u slučaju rizika distribucija ishoda (raspodjela vjerovatnoće) u grupi slučajeva poznata (bilo primjenom kalkulacija a priori ili iz statistike iskustva iz prošlosti) dok u slučaju neizvjesnosti to ne važi, zbog nemogućnosti formiranja grupe slučajeva usled postojanja situacije koja ima visok stepen jedinstvenosti. Dakle iako su rizik i neizvjesnost povezani sa slučajnošću, osnovna razlika jeste u činjenici da je u slučaju rizik slučajnost moguće kvantifikovati primjenom matematike i statistike, dok se kod neizvjesnosti slučajnost zasniva na potpunom nepoznavanju budućih ishoda.⁴

Kada se pomisli na neizvjesnost obično se pod tim podrazumjeva neka sumnja koja se zasniva na nedostatku znanja o tome šta će se dogoditi, ili šta se neće dogoditi u budućnosti, odnosno to je sumnja u našu mogućnost da predvidimo budući ishod sadašnje akcije.

Neizvjesnost je psihološki odraz nedostatka saznanja o budućnosti, odnosno ovaj termin opisuje stanje uma. Neizvjesnost je subjektivni koncept, ne može se direktno mjeriti.

³ J.Pak, "Pravo osiguranja", Beograd 2011, str. 195

⁴ B.Marović, R. Purić, "Osiguranje", str. 29, op.cit.

3. 2. Opasnost

Opasnost se definiše kao uzrok nastanka štete ili gubitka. Opasnost je nešto što može da izazove gubitak neke vrijednosti, kada je ta vrijednost izložena uticaju date opasnosti. Opasnosti mogu da budu: prirodne (ekstremni događaji u prirodi kao zemljotres, poplave i sl.) biološke (zarazna bolest, genetska modifikacija) i industrijske prirode (štetni materijali iz proizvodnog procesa).

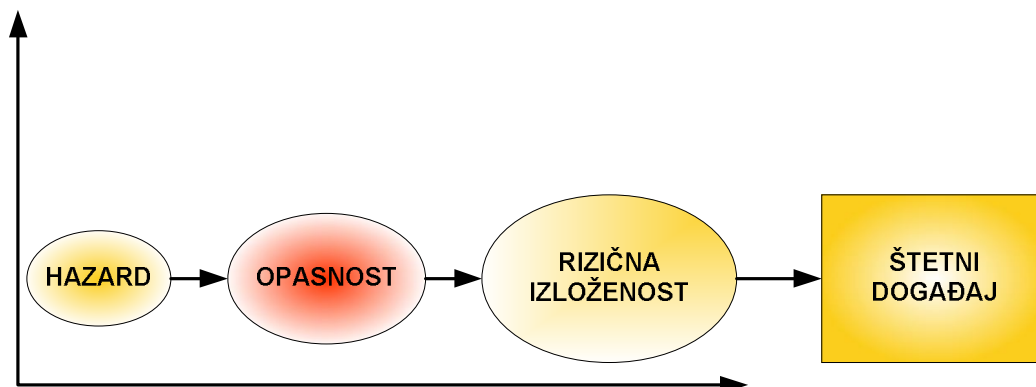
3. 3. Hazard

Hazard se definiše kao okolnost koja stvara ili povećava vjerovatnoću da dođe do štete, odnosno to je opasnost koja povećava bilo učestalost bilo ozbiljnost štete.

Fizički hazard jeste fizičko stanje koje povećava vjerovatnoću nastanka štete, npr. ako se u garaži skladišti velika količina griva mogućnost nastanka požara i eksplozije je uvećana. Najčešće fizički hazard dovodi do povećanja vjerovatnoće nastanka štete, ali može usloviti i povećanje inteziteta šteta npr. Ako se automobil vozi brzinom većom od predviđene na klizavom putu, povećana je vjerovatnoća, ali i intezitet mogućih posledica.⁵

Pored fizičkog, postoji i **moralni hazard**, tj. hazardi koji su posledica namjerne radnje ili postupaka osiguranih pojedinaca koji svojim ponašanjem dovode do nastanka štete. Jedan od primjera ove vrste hazarda jeste namjerno izazivanje sudara u cilju naplate naknade iz osiguranja.

Na slici br.1 prikazan je nastup rizičnog događaja pod uticajem hazarda.

Slika 1.

⁵ B.Marović, R.Purić, "Osiguranje", str. 31, op.cit.

3. 4. Neposredan uzrok

Definiše se kao prva opasnost u lancu događaja koja je izazvala štetu. To je korak bez koga se šteta ne bi ni dogodila.

3.5. Mogućnost ili vjerovatnoća da se šteta dogodi (objektivna i subjektivna ocjena)

Definiše se kao vjerovatnoća odigravanja štetnog događaja i može se predstaviti na objektivni i subjektivni način. Da nema ove mogućnosti ne bi ni postojala potreba za osiguranjem.

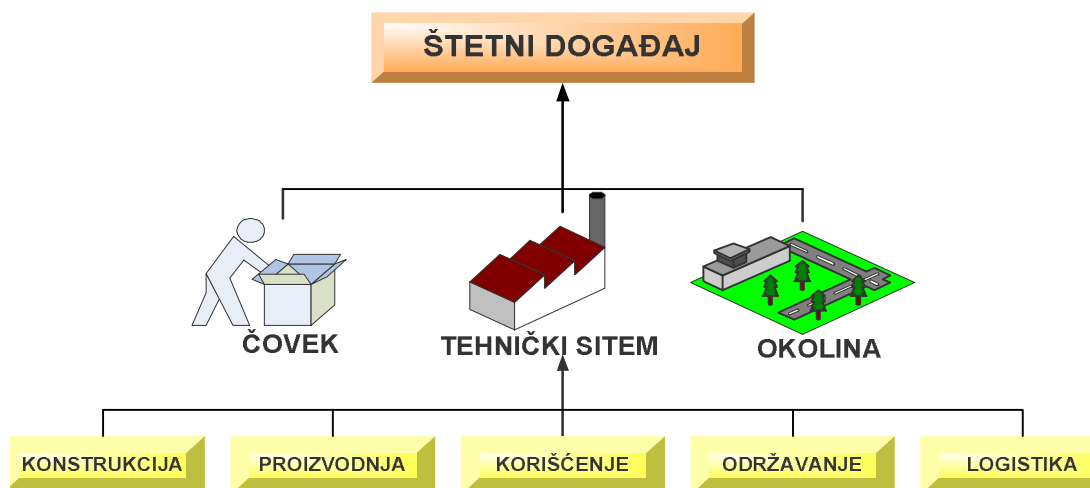
3. 6. Šteta

Šteta ili gubitak (na engleskom "loss"), u najopštijem smislu znači da je neko ostao bez nečega što je prethodno posjedovao.

3. 7. Štetni događaj

Definiše se kao svaki događaj, stanje ili promjena kojom se remeti stabilnost funkcije bilo kog društvenog sistema tako da njegova stabilizacija zahtjeva ulaganje finansijskih sredstava iz izvora koji nisu obuhvaćeni zakonski propisanim planiranjem. U ugovornom odnosu osiguranja pod štetnim događajem, odnosno „osiguranim slučajem” podrazumjeva se budući neizvjestan događaj koji ne zavisi od isključive volje ugovarača i čije nastupanje predstavlja ostvarenje opasnosti koje je obuhvaćeno osiguranjem.⁶ Štetni događaji su neminovni i ne mogu se nikada potpuno spriječiti, ali vjerovatnoća njihovog nastanka može biti manja ili veća.

⁶ "Triglav-Kopaonik a.d.o.", Uslovi za osiguranja od požara US-poz/08-11, Beograd, 2008

4. UPRAVLJANJE RIZIKOM

U uslovima globalizacije i stvaranja jedinstvenog svetskog tržišta, rizik postaje neodvojiva komponenta ekonomske aktivnosti, pa se preduzeća moraju osposobiti da što bezbednije prežive potrese i što efikasnije iskoriste šanse koje nastaju iznenadnim promenama u spoljnim faktorima. Upravo iz ovog razloga upravljanje rizikom postaje neophodan segment celokupnog upravljanja preduzećem i treba mu posvetiti pažnju, jer neuspeh i propusti u ovoj oblasti često ozbiljno ugrožavaju opstanak preduzeća. U slučaju ostvarivanja rizika menadžeri vreme posvećuju sanaciji nastalih gubitaka umesto novim, profitabilnim projektima.

Upravljanje rizikom je proces koji ima za cilj da zaštiti imovinu i profit organizacije smanjenjem potencijalnog gubitka. To je proces koji se može definisati kao donešenje i primena odluka o oaktivnostima za smanjenje verovatnoće i/ili posledica neželjenog događaja. Predstavlja opštu upravljačku funkciju koja nastoji da indetifikuje i proceni rizike u upozna organizaciju sa uzrocima i posledicama rizika. Radi razumevanja

osnovnih principa upravljanje rizikom najpre će biti definisani pojam rizika, neivesnosti, opasnosti i hazard.⁷

„ **Risk management** ” se definiše kao sistematski proces koji obuhvata: identifikaciju i evaluaciju rizika kojima su izloženi preduzeća i pojedinci, kao i izbor i implementaciju najadekvatnijih metoda za upravljanje ovakvim rizicima. Upravljanje rizikom je identifikacija, procena i prioritizacija rizika (definisanih u ISO 31000 ⁸ kao posledica neizvesnosti o ciljevima, bez obzira da li pozitivan ili negativan), zatim koordinisanje, ekonomska i tehnička primjena sredstava da smanji, prati i kontroliše vjerovatnoće i/ili uticaj nemilih događaja.⁹

Upravljanje rizicima predstavlja jednu od suštinskih pretpostavki savremenog poslovanja u mnogim delatnostima. Upravljanje rizicima je veština, odnosno nauka koja sprečava dešavanja gubitaka tj. omogućava da se što lakše savladaju njihove ekonomske posledice.

Nastanak profesionalnog upravljanja rizicima vezuje se za 60 - te i 70 - te godine prošlog veka, premda njegovi začeci vuku poreklo mnogo godina unazad. Od samog početka ova nauka je usko povezana sa osiguranjem i koristi ga kao osnovni vid finansijske zaštite od rizika. To znači da se upravljanje rizicima i osiguranje nikako ne mogu poistovećivati, ali su izuzetno tesno povezani.

Samo upravljanje povećava vjerovatnoću uspjeha i smanjuje vjerovatnoću neuspjeha.

⁷ Vaughan E., Vaughan T.: “Essentials of Insurance, A Risk Management Perspective”, John Wiley & Sons Inc., Canada, 1995, str. 5, 7.

⁸ <http://www.iso.org/iso/home.html>

⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Risk_management

Postoje 3 osnovna načela upravljanja rizikom u osiguranju:

- a)** Ne rizikuj više nego sto možeš da izgubiš- prenošenje viška rizika u rizika u reosiguranje.
- b)** Imaj na umu faktor slučajnosti - ne postoji scenario koji je nemoguć i koji se ne može dogoditi, dok je rizik osiguraljiv postoji i opasnost tako da je jako bitno odrediti pravu procjenu rizika.
- c)** Ne rizikuj puno radi malo – (loš rizik) na žalost na današnjem tržištu osiguranja se preuzimaju rizici koji nisu isplativi, a razlog tome je samo da bi osiguravajuće kuće zauzele veći deo tržišta i prikupile veću premiju.

4. 1. Faze procesa upravljanja rizikom

Osnovni koncept upravljanja rizikom leži u težnji da se rizik prevede iz domena neizvesnosti i nepoznanice u domen spoznaje, tj. da se različitim metodama rizici kontrolišu i upravlja njima. To je sistemski proces za identifikaciju i procenjivanje mogućnosti nastanka čiste štete, sa kojom se suočava pojedinac ili organizacija, i primenu odabrane tehnike koja najviše odgovara za tretiranje ovakvih mogućnosti nastanka štete¹⁰

¹⁰ Ratko Vujović, op. cit. str. 97.

4. 2. Identifikacija (prepoznavanje) rizika je veoma složena, naročito u složenim sistemima. Otkrivanje rizika obuhvata dobijanje informacija o izvorima rizika, hazardima, opasnostima i mjestima gdje može da dođe do štete. Identifikacija izvora i prirode rizika i neizvjesnosti koja je povezana sa aktivnošću ili fenomenima koji se razmatraju, često se smatraju prvim i glavnim korakom u procesu procjene rizika. Ovaj korak zahtjeva

kompletan opis područja aktivnosti događaja zasnovanih na riziku, koji mogu da se dogode, kao i pokušaj da se odgovori na pitanje, šta može da krene pogrešno.

Jedan jako važan aspekt identifikacije rizika jeste sagledavanje izloženosti rizicima, odnosno potencijalnim štetama koje su povezane sa određenim tipom rizika, kod sledećih kategorija: fizička sredstva, finansijska sredstva, ljudski resurs i odgovornost. Identifikacija rizika je početna faza upravljanja rizikom u kojoj se, pored preciziranja rizika u opštem klasifikacionom sistemu i definisanja subjekata, utvrđuju i uzročno-posljedične veze pojedinih rizika. Naime, mora se utvrditi i razmotriti vjerovatnoća uticaja pojave primarnih rizika na sekundarne rizike. Ova faza upravljanja rizikom je manje teorijski analizirana u opštem teorijskom smislu, a više je praktično propisana normativnim aktima organizacija osiguranja. Identifikacija rizika se bavi percepcijom rizika. Percepcija se odnosi na sposobnost da se uoči potencijalna situacija u kojoj nastaje šteta, tj. da se zapaze rizici koji mogu biti aktivni uzrok štete, kao i da se uoče opasnosti koje mogu pojačati djelovanje tih rizika.

Metode za identifikaciju rizika:

- Ček lista,
- Šema tokova,
- Posjeta preduzeću,
- Eksterni podaci,
- Interni podaci,
- Intervju.¹¹

4. 3. Analiza rizika

Druga faza metode upravljanja rizikom je najkompleksnija, jer njeni izlazni parametri integrišu zaključke sledećih razmatranja:

- Utvrđivanje realnog stanja rizika analizom urbanističko-arhitektonskih komponenti,
- Karakteristike i kapacitete infrastrukturnih, spoljašnjih i unutrašnjih sistema,
- Karakteristike elektrotehničkih sistema,

¹¹ R.Vujović, op. cit. str.103

- Karakteristike mašinskih sistema,
- Kvalitet organizacionih zaštitnih sistema,
- Kvalitet ugrađenih tehničkih sistema zaštite,
- Pouzdanost metodologije edukacije,
- Primjena mjera preventivnog inženjerstva u cilju promjene utvrđenog stanja u svim fazama,
- Stanja rizika,
- Preciziranja finansijske konstrukcije preventivne zaštite.

Analiza rizika podrazumjeva analizu svih mogućih uzroka rizika i njihovih uticaja na ostvarenje datog slučaja. To podrazumjeva razlaganje rizika na faktore rizika i utvrđivanje značajnosti i međusobnih uticaja tih faktora. Sveobuhvatna i objektivna analiza je dobra osnova za klasifikaciju rizika.

4. 4. Procjena rizika

Nakon identifikacije i analize rizika potrebno je procijeniti njegovu učestalost (frekvenciju) i obim (intenzitet). Od menadžera se zahtijeva da primjeni adekvatne metode za mjerenje rizika i da se te metode primjene na svim identifikovanim rizicima. Metode mogu biti:

- **Kvantitativne** - se zasnivaju na podacima iz prethodnog „života“ posmatranog sistema, odnosno na statistički obrađenim podacima o radu posmatranog objekta ili tehničkog sistema i o svim događajima koji su bili relevantni za rizik pojave određenih štetnih događaja. Uz to se postavlja i uslov potpunog poznavanja dinamike nestanka šetnog događaja.
- **Kvalitativne** - se primenjuju kada su raspoloživi nenumerički podaci po kojima se vrši procena rizika. Ona se vrši opisno u verbalnim kvalifikacijama („veliki rizik“...). Za njih obično nisu potrebni podaci iz prethodnog radnog veka, za koje nema podataka o ranijim štetama, njihovim uzrocima i posledicama. One se formiraju na bazi teorije fazi skupova i faze logike, koja danas predstavlja nezamenjivu tehniku o operisanju sa neizvesnostima.

4. 5. Izbor metode i instrumenata upravljanja

Poslije dobro obavljene identifikacije, analize i procjene rizika, vrši se izbor odgovarajuće metode za upravljanje rizikom, kao tradicionalna metoda za upravljanje rizikom izdvaja se osiguranje. Primjena metode za upravljanje rizikom u nekoj organizaciji može da se zasniva na kriterijumima koji se, opšte uzevši, primjenjuju u skoro svim upravljačkim aktivnostima, a to je balansiranje između dobiti, odnosno koristi koju data metoda donosi i troškova koje ona stvara. Tipične metode za upravljanje rizikom su:

- Metode fizičke kontrole (izbjegavanje, preventiva i smanjenje rizika),
- Metode finansijske kontrole (preuzimanje-samopridržaj i prenos rizika),
- Metoda internog smanjenja rizika (diverzifikacija i investiranje u informacije).

4. 6. Kontrola programa za upravljanje

Postoje dva osnovna principa kontrole rizika:

- Fizička kontrola rizika
- Finansijska kontrola rizika

Metoda fizičke kontrole rizika podrazumjeva izbjegavanje mogućeg izvora štete i smanjenje rizika. Ovim metodama se pokušava smanjiti rizik, odnosno da se smanji njegova frekvencija i intenzitet. Izbjegavanje rizika znači da se eliminiše šansa za štetu. Organizacija koja izbjegava rizik zna da neće pretrpjeti moguće štete koje on može da prouzrokuje. Najefikasniji način za smanjenje rizika u osiguranju jeste primjenom savremenih metoda preventivnog inženjerstva i preventive. Smanjenje rizika se obezbeđuje smanjenjem broja šteta (frekvencije) ili smanjenjem visine šteta (intenziteta) Metode finansijske kontrole rizika sačinjavaju: zadržavanje i prenošenje. Ovim metodama se stvaraju materijalne pretpostavke za finansiranje nastanka slučajnih šteta odnosno gubitaka kojima je osiguranik izložen.

Prilikom donošenja odluke koja je metoda najbolja za upravljanje rizikom može da se koristi tzv. *matrica* na kojoj je prikazana klasifikacija rizika prema frekvenciji i intenzitetu.

Ukoliko se koristi fizička kontrola rizika:

- Da bi se koristila metoda izbjegavanja rizika, rizik treba da ima visoku frekvenciju i visok intenzitet,
- Da bi se koristila metoda smanjenja rizika, rizik treba da ima visoku frekvenciju i nizak intenzitet.

Ukoliko se koristi finansijska kontrola rizika:

- Da bi se koristila metoda zadržavanja rizika, rizik treba da ima nisku frekvenciju i nizak intenzitet,
- Da bi se koristila metoda prenošenja rizika, rizik treba da ima nisku frekvenciju i visok intenzitet.

5. KARAKTERISTIKE OSIGURANJA OD POŽARA

Osiguranje od požara nastalo je u Nemačkoj 1591. godine, kada je organizovano udruženje za zaštitu od požara (*Feuer Kasse*). Požar u Londonu 1666. godine, sa katastrofalnim posledicama kada je uništeno 13.200 kuća, 89 crkava, a 460 ulica je nestalo, doveo je do formiranja, „odeljenja za zaštitu od požara”.

Osnovni elementi osiguranja:¹²

- **Zajednica rizika** predstavlja suštinu osiguranja. Zajednica rizika je rasprostiranje ili raširenost gubitaka osiguranika sa malog broja pojedinaca na cjelokupnu grupu (zajednicu). Dakle, zajednica rizika obuhvata grupisanje velikog broja izloženih jedinica tako da može functionisati *zakon velikih brojeva* kako bi se obezbijedilo u osnovi precizno predviđanje budućih gubitaka. Idealno, trebalo bi da postoji veliki broj sličnih, ali ne neophodno identičnih, izloženih jedinica koje su predmet istih opasnosti.¹³
- **isplata slučajnih gubitaka** – drugi važan element osiguranja je isplata, odnosno naknada gubitaka. Slučajni gubitak je takav gubitak koji je nepredvidiv i neočekivan i dogodi se kao posledica delovanja rizika. Drugim rečima, gubitak koji se dogodi, mora biti slučajan i neočekivan. Upravo se *zakon velikih brojeva* zasniva na pretpostavci da su gubici slučajni i neočekivani.
- **prenos rizika** - osiguranje uvek obuhvata prenos rizika sa pojedinca na zajednicu rizika, odnosno veću grupu. Prenos rizika znači da se čist rizik prenosi sa osiguranika na osiguravača, koji je obično u boljoj finansijskoj poziciji da plati nastali gubitak, odnosno štetu nego osiguranik. Sa aspekta pojedinca, čisti rizici koji se obično prenose na

¹² Rejda, E. G., „*Principles of Risk Management and Insurance*”, Addison Wesley, New York, 2005. str. 20.

¹³ Zakon velikih brojeva takođe predstavlja važan instrument objašnjenja zajednice rizika, odnosno funkcionisanja osiguranja, Osnovna ideja koja leži iza osiguranja je povezivanje rizika velikog broja sličnih agenata u jedan fond, tako da zakon verovatnoće/zakon velikih brojeva obezbedi da se samo relativno mali broj nepovoljnih događaja ostvari u jednoj godini. Trošak tog malog broja događaja može lako biti podnet od strane velikog vroja osiguranika. Na primer, pojedinci znaju da verovatnoća nastanka rizika u njihovoj kući nije velika, ali ga se boje zato što bi posledice bile veoma nepovoljne; stoga su spremni da plate osiguranje protiv požara; osiguravajuća društva primaju uplatu premija zašto što znaju, a na osnovu statistike, da će se kod velike grupe agenata dogoditi mali broj požara; stoga je i osiguravajuća premija za požare obično niska.

osiguravača obuhvataju rizik prerane smrti, lošeg zdravlja, invalidnosti, uništenja i krađe imovine i lične odgovornosti.

- ***isplata naknade/obeštećenje (indemnification)*** – je četvrti bitan element osiguranja. Isplata naknade ili obeštećenje osiguranika kojima se dogodi šteta ili gubitak znači da osiguranik ponovo uspostavi približnu finansijsku poziciju pre nego što se dogodio gubitak, odnosno šteta. Tako na primer, ako stan izgori zbog izbijanja požara, vlasniku polise će osiguranje nadoknaditi izgubljenju imovinu ili ponovo vratiti u prvobitno stanje.

Osiguranje se može podeliti prema neželjenim događajima koji djeluju na osiguranika na: osiguranje lica, osiguranje stvari i osiguranje od odgovornosti.¹⁴ Osiguranje stvari, osiguranje od odgovornosti i osiguranje raznih finansijskih gubitaka spadaju u imovinska osiguranja i štite osiguranika od materijalnih gubitaka u slučaju nesrećnog događaja kao što je požar, poplava, zemljotres, katastrofalne nesreće kao i drugi vidovi nesrećnih slučajeva. Premije osiguranja stvari i odgovornosti zasnivaju se na verovatnoći događanja pretrpljenog gubitka. U literaturi se ipak najčešće koristi podela na osiguranje imovine i lica.

U osiguranje imovine spadaju vrste osiguranja kojima se pruža osiguravajuća zaštita pravnim i fizičkim licima od uticaja rizika koji su povezani sa njihovom imovinom. Ono obuhvata i naknadu izgubljene dobiti iz prihoda ostvarenih upotrebom imovine, kao što je npr. gubitak zakupnine vlasnika stambenog objekta. Osiguranje imovine obezbeđuje naknadu šteta prouzrokovanih požarom, krađom, olujom, eksplozijom, udarom groma, poplavom ili izlivanjem vode iz cevi, kao i ostalih opasnosti, koje mogu direktno uticati na nastanak osiguranog slučaja.

¹⁴ Mrkšić, D., „*Osiguranje u teoriji i praksi*“, Alef, Petrovaradin, 1999, str. 4.

Prema pravnoj prirodi obaveze osiguravača u zakonodavstvu, teoriji i praksi, osiguranje se deli na osiguranje imovine i osiguranje lica. Prema direktivama EEZ (1973/1979) predviđena je podela na životna i neživotna osiguranja koju je prihvatio Zakon o osiguranju Srbije. Vrste životnih osiguranja su: osiguranje života, rentno osiguranje, dopunsko osiguranje uz osiguranje života, dobrovoljno penzijsko osiguranje i druge vrste životnih osiguranja. Vrste neživotnih osiguranja su: osiguranje od posledica nezgode, uključujući osiguranje od povreda na radu i profesionalnih oboljenja, dobrovoljno zdravstveno osiguranje, osiguranje motornih vozila, osiguranje šinskih vozila, osiguranje vazduhoplova, osiguranje plovniha objekata, osiguranje robe u prevozu, osiguranje imovine od požara i drugih opasnosti, ostala osiguranja imovine, osiguranje od odgovornosti zbog upotrebe motornih vozila, osiguranje od odgovornosti zbog upotrebe vazduhoplova, osiguranje od odgovornosti zbog upotrebe plovniha objekata, osiguranje od opšte odgovornosti za štetu, osiguranje kredita, osiguranje jemstva, osiguranje finansijskih gubitaka, osiguranje troškova pravne zaštite, osiguranje pomoći na putovanju, druge vrste neživotnih osiguranja. Ova podela je administrativna i cilj joj je da se predvide vrste i grupe osiguranja za koje se daje dozvola nadležnog organa za nadzor osiguranja. Zakon o osiguranju, „Sl. glasnik“ RS, br. 55/04

6. POŽAR

Požar je svako nekontrolisano sagorijevanje koje se odvija mimo interesa društva, nanosi mu materijalne gubitke, negativno utiče na ekologiju i može dovesti do ugrožavanja fizičkog integriteta ljudi, pa čak i do gubitka ljudskih života.

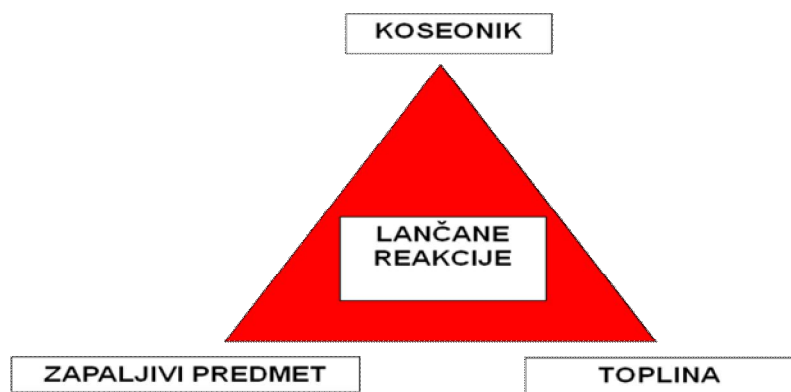
Požari su često povezani sa eksplozijama, nekada su oni uzrok eksplozije, a nekad posledica. Postoje tri osnovne stvari kako bi došlo do požara a to su:

TOPLINA – Energija

ZAPALJIVI PREDMET – Imamo ga u tri agregatna stanja; čvrstom, tekućem ili plinovitom.

KISEONIK

Ovaj proces je često nazivamo i “TROUGAO GORENJA“

Požari nastaju na različitim mjestima i iz različitih razloga. Do nastanka požara najčešće dolazi zbog narušavanja protivpožarnog režima ili zbog ljudskog faktora. Veoma često nastanak požara odnosno njegovog nekontrolisanog razvoja vezan je za neispunjenost adekvatnih preventivnih mjera kroz planiranje, projektovanje i izgradnju. Ima već više godina da inženjeri koji rade na riziku požara, pokušavaju da pronadju matematički model određivanja ocjene rizika. Metodologija za ocenu rizika je postavljena, ne samo da bi odredila veličinu rizika prije nego što bi rizik bio u funkciji, već da bi se pomoću ovog sistema odredio nivo preventive koji je potreban. Metode se mogu primjenjivati na industrijske, komercijalne i stambene objekte.

Npr. u proizvodnim halama požari su često posledica nastanka eksplozija u uređajima, aparatima ili posudama. Najčešće se kao uzrok požara i eksplozije ističe loša ocjena požarne opasnosti, rastojanje između objekata i neadekvatna protivpožarna zaštita.

Požari najčešće nastaju na jednom mjestu, a potom se šire u zavisnosti od vrste i količine gorivog materijala, požarnih prepreka i konstrukcija duž cijelog objekta.¹⁵

Požar se sam po sebi odvija u 4 faze i zavisnosti u kojoj se fazi nalazi zavisi i mogućnost njegovog daljeg odvijanja ili sprečavanja.

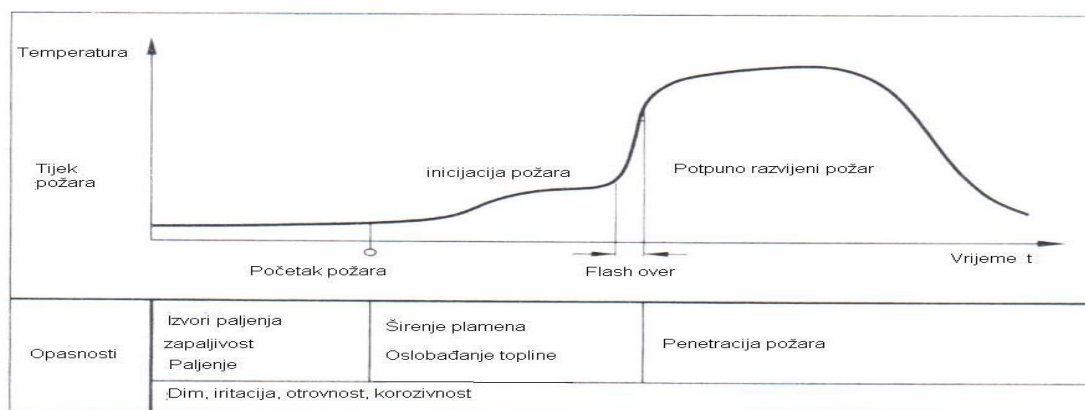
I faza - može biti definisana i kao rana faza. U ovoj se fazi požar razvija relativno sporo, ali se s vremenom brzina njegova razvoja povećava,

II faza - je faza „Flashovera”¹⁶, (Flashover nagli prelaz rastućeg požara u stanje u kojem su odjednom zahvaćeni svi gorivi materijali koji se nalaze u prostoru) Ovo je prelazna faza koja vodi u treću fazu,

III faza - je faza potpunog razvoja požara koja, zavisno o raspoloživom gorivu, vodi do četvrte faze,

IV faza – je faza potpunog raspada, u ovoj fazi požar postupno jenjava kako se gorivo troši

6. 1. Razvoj požara

17

¹⁵ R.Vujović, „Preventiva u osiguranju“, Beograd, Univerzitet Singidunum, str. 58, 2008

¹⁶ <http://www.firetactics.com/Flashover.htm>

¹⁷ Mario Šolčić, Seminar „Teorije i mehanizmi nastanka požara i opšta prevencija šteta“, Zagreb, 2010

Stručne analize o požarima pokazuju da je oko 80% požara prouzrokovano ljudskim faktorom usled nepažnje i nepreduzimanja odgovarajućih mera zaštite.

Tabela 1. *Najčešći uzroci nastajanja požara su:*

Nehat, odnosno nepažnja	u 30% slučajeva
Električna energija	u 12% slučajeva
Dečija igra	u 10% slučajeva
Građevinski nedostaci	u 10% slučajeva
Namerno izazvani požari	u 5% slučajeva

Ovim podacima nisu obuhvaćeni: samozapaljenja, neispravne instalacije i neki drugi uzroci požara, kao ni slučajevi kod kojih je uzrok požara ostao nerasvetljen. Istraživanje uzroka požara je veoma složen posao, jer vatra iza sebe najčešće ostavlja pustoš u kojoj je potrebno pronaći i iz nje izvući stvarne uzroke požara. Posao otežava i to što se prilikom gašenja znatno izmeni izgled mesta događaja. Bez obzira da li je do požara došlo na otvorenom ili u zatvorenom prostoru, sa znatnom sigurnošću se može utvrditi uzrok požara uz pravilan rad i pronalaženja centra požara, kao i veštačenjem pronađenih tragova i uzroka u centru požara i na mestu požara uopšte.

6. 2. Uslovi požarnih osiguranja

Ugovor o osiguranju je sporazum između fizičkog i pravnog lica kojim se utvrđuje predmet i uslovi nekog osiguranja čija je sadržina određena zakonom i sporazumom ugovornih strana u meri u kojoj zakon to dozvoljava. Najznačajnije osobine ugovora o

osiguranju jesu sledeće: da je konsensualan, sinalgmatičan (dvostran), aleatoran, adhezioni, ugovor dobre volje, dvostrano teretan i sa dugoročnim prestacijama.¹⁸

Osiguranje od požara koje se odnosi na tzv. civilna osiguranja pruža pokriće pokretnih i nepokretnih stvari (imovine) kao što su sredstva privrednih društava i ostalih pravnih lica, poljoprivrednih gazdinstava i imovina građana i građanskih pravnih lica. Predmet osiguranja od dolje navedenih opasnosti mogu biti sve stvari, osim onih koje su uslovima za osiguranje isključene. Zapravo, osiguranje se odnosi samo na one stvari koje su označene kao predmet osiguranja. Ovo osiguranje odnosi se na široko područje imovine koja se ne osigurava po uslovima industrijskih rizika, i to na:¹⁹

- Poljoprivredna gazdinstva, uključujući samohodne radne mašine, traktore i prikolice,
- Zgrade, nameštaj i ostale pokretne stvari u zgradama,
- Robu i zalihe u trgovskim i ugostiteljskim organizacijama i skladištima,
- Muzeje, izložbene stvari, pozorišta, bioskope, cirkuse i sl.
- Sajmove i slične priredbe,
- Zalihe drva i uglja na slobodnom prostoru,
- Šume, srušena stabla i drvo na šumskom prostoru,
- Niskogradnju i sl, npr, železničke pruge, masivno građene brane, obale, lukobrane, propuste, nasipe, mostove, ograde, puteve, avionske piste, podzemne, podvodne i nadzemne mreže vodovoda, kanalizacije, telefona i sl.

Po uslovima ove vrste osiguranja predmet pokrića ne može biti.²⁰

- Zemljište, nepopločana dvorišta, nasute brane, nasipi, obale, šetališta uz obalu, lukobrane uz obalu i sl. (jer nisu masivno građeni),
- Putevi bez donjeg stroja,
- Nepečena cigla i crep na otvorenom prostoru,
- Ribe i druge životinje u tekućim i stajaćim vodama,
- Usevi u klasu, plodovi na stablu, rodni i nerodni zasadi izuzev stabala voćaka u okviru okućnice

¹⁸ J.Pak, op. cit. str. 188

¹⁹ Marović B, „Osiguranje i špedicija“, Stylos, Novi Sad, str.113-114, 2001

²⁰ Miloradić J, „Osiguranje“, Fakultet za uslužni biznis, Sremska Kamenica, str. 158, 2006

- Kopnena motorna vozila, prikolice i samohodne mašine, izuzev ako se osiguravaju kao roba u trgovačkim ili carinskim skladištima, radionicama za popravku i sl., odnosno ako su vlasništvo poljoprivrednog gazdinstva, iz razloga jer se osiguravaju po drugoj vrsti osiguranja tj KASKU.
- Plovni objekti na vodi, vazduhoplovi i roba u prevozu, iz razloga jer se osiguravaju po drugovj vrsti osiguranja tj KASKU.

6. 3. Osigurane opasnosti

U pogledu osiguranih opasnosti, za grupu civilnih osiguranja važe iste odredbe kao za grupu osiguranja industrije. Radi se samo o različitim nosiocima i predmetu osiguranja, ali su uslovi za osiguranje od opasnosti požara i nekih drugih opasnosti isti. Potrebno je osvrnuti se na neke od najvažnijih vrsta civilnih osiguranja, opasnosti od požara i nekih drugih opasnosti, kao što su:²¹

1. Osiguranje poljoprivrednog gazdinstva, gde se ugovor o osiguranju od navedenih opasnosti definiše u dve glavne varijantem i to:²²

- Kao tzv. paušalno osiguranje, tj. osiguranje celokupnog poljoprivrednog gazdinstva, svih zgrada i svih stvari na slobodnom prostoru,
- Kao osiguranje pojedinih zgrada, odnosno pojedinih stvari.

2. Osiguranje zgrada, namještaja i ostalih pokretnina, uz napomenu da se u ovoj vrsti osiguranja ne mogu pokriti navedeni predmeti poljoprivrednih gazdinstava i industrijskih i zanatskih organizacija. Osiguranjem se pokriva rizik na zgrade, nameštaj i pokretne stvari u zgradama, oprema elektronskog računarskog centra i sl.

3. Osiguranje robe u trgovinskim radnjama, ugostiteljskim objektima i skladištima, osigurava se roba u industriji i zanatskim organizacijama. Osiguranjem robe sprovodi se

²¹ Petranović V, „Osiguranje i reosiguranje“, informator, Zagreb, str. 224-224, 1984

²² Tarifa premija za osiguranje imovine, „Triglav Kopaonik“ a.d.o, Beograd, 2001

utvrđivanje rizičnosti dotične robe prema rasporedu vrsta robe u “razred opasnosti”, te ostalim elementima za utvrđivanje rizičnosti u požarnom osiguranju (objekat u kom se nalazi roba i mesto u/na kom se nalazi taj objekat).

4. Osiguranje muzeja, izložbi, pozorišta, bioskopa, cirkusa se sklapa prema posebnim uslovima u kojima je od posebnog značaja određivanje potrebnih preventivnih mera i drugih okolnosti u vezi s predmetom osiguranja (predmeti od velike ili neprocenjive vrednosti i sl.).

5. Osiguranje sajmova, odnosno predmeta koji se izlažu na sajmovima u stalnim prostorijama sajma i na određenom sajamskom prostoru, npr, proizvodi, oprema, pomoćni materijal i sl, mogu se osigurati kao izlošci (eksponati). Prema posebnim uslovima osiguranja pokrivaju se rizici od:

- Svih vrsta uništenja, oštećenja ili nestanka osiguranih predmeta, uključujući i rizik od provalne krađe,
- Odgovornosti za štetu pričinjenu trećem licu.

U ugovoru o osiguranju određuje se suma osiguranja na fakturnu vrednost eksponata ili se suma unosi u posebnu specifikaciju izlagača na sajmu, odnosno ugovarača. Pokriće iz ugovora o osiguranju počinje od trenutka istovara osiguranog izloška na prostoru sajma i traje za vreme izlaganja na sajmu sve do trenutka kada se, nakon zatvaranja sajma, predmet utovari radi otpreme sa sajamskog prostora, ali najduže 30 dana od početka osiguranja ili kako se ugovori.

6. Osiguranjem zaliha drva i uglja na slobodnom prostoru – prema uslovima osiguranja mogu se osigurati zalihe drva i uglja na otvorenom prostoru, ali samo izvan šumskog područja ili izvan kruga industrijskog objekta (u protivnom, tretira se kao rizik u šumi, odnosno industrijski rizik).

7. Osiguranjem šuma, srušenih stabala i drva na šumskom prostoru osiguranjem su pokrivene štete na šumama, srušenim stablima i obrađenom drvetu svake vrste na šumskim područjima i u šumskoj manipulaciji.

6. 4. Rizici

6.4.1.Osnovni rizici

Na osnovu napred pomenutih uslova, osiguranjem se pruža osiguravajuća zaštita od sledećih rizika (osnovni rizici):²³

- Požara i udara groma,
- Eksplozije, osim eksplozije od nuklearne energije, ukoliko nije drugačije ugovoreno,
- Oluje i grada,
- Udar sopstvenog motornog vozila i sopstvene pokretne radne mašine u osigurani građevinski objekat,
- Pada letelice,
- Manifestacija i demonstracija.

Požarom se smatra vatra nastala izvan određenog ognjišta ili vatra koja je ovo mjesto napustila i sposobna je da se dalje širi sopstvenom snagom. Ne smatra se da je nastupio požar, ako je osigurana stvar uništena ili oštećena: usled izlaganja vatri ili toploti radi obrade ili u druge svrhe (npr. peglanje, sušenje, prženje, pečenje i sl.); usled pada ili bacanja u ognjište (peć, štednjak i sl.); osmuđenjem, oprljenjem ili progorevanjem od cigarete, cigare, svetiljke, žeravice i sl.; osiguranjem nisu obuhvaćene i štete na osiguranim stvarima koje prouzrokuje grom djelovanjem snage ili tolote, kao i štete od udara predmeta srušenih na osiguranu stvar, osiguranjem nisu obuhvaćene štete na dimnjacima nastale u vezi sa njihovom funkcijom.

Osiguranjem nisu obuhvaćene:

²³ Marović B, „Osiguranje i špedicija“, str.114-115.

- Štete na osiguranim električnim mašinama, aparatima ili električnim vodovima zbog djelovanja električne energije, zagrevanja zbog preopterećenja i atmosferskim uticaja (statičkih opterećenja, indukcije zbog atmosferskih pražnjenja i sličnih pojava). Međutim nadoknađuje se šteta od požara koji bi nastao djelovanjem električne energije.
- Štete prouzrokovane prenošenjem električne energije preko vodova kao posledice udara groma, kao i štete na zaštitnim osiguračima bilo koje vrste, zaštitnim prekidačima, odvodnicima prenapona, gromobranima i sličnim uređajima, nastale u obavljanju njivove normalne funkcije.

Eksplוזijom se smatra iznenadno ispoljavanje sile zasnovane na težnji pare ili gasova za proširenjem. Eksplozija sudova pod pritiskom (kotlova, cevi i slično) postoji samo kada su zidovi suda u tolikoj meri pocepani da nastaje trenutno izjednačavanje unutrašnjeg i spolnog pritiska.

Osiguranjem nisu pokrivenе štete:

- štete na stvarima osiguranika prouzrokovane od miniranja koja se vrše u okviru njegove delatnosti ili u okviru dozvoljene delatnosti trećih lica.
- štete na masinama prouzrokovane od eksplozije li prostoru za unutrašnje sagorevanje (cilindar motora)
- štete od eksplozije koje su normalna pojava u procesu proizvodnje,
- štete od eksplozivnog izduvavanja iz peći i sličnih naprava,
- štete od eksplozije biološkog karaktera,
- štete usled probijanja zvučnog zida.
- štete od eksplozije na posudama pod pritiskom (kotovima, cevima i sl.) zbog dotrajalosti, istrošenosti ili prekomerne naslage rđe, kamenca, taloga ili mulja na osiguranoj stvari, ali se nadoknađuje šteta na drugim osiguranim stvarima u vezi sa nastalom eksplozijom,
- od dejstva eksplozivnih naprava (bomba, mina i sl.) podmetnutih ili bačenih u/na osigurani objekat, izuzev u slučaju demontacija.

Olujom²⁴ se smatra vjetar brzine 17,2 metara u sekundi odnosno 62 km nasat (jačine 8 stepeni po Boforovoj skali) ili više. Smatraće se da je duvao vjetar ove brzine u kraju gde se nalazi osigurana stvar, ako je lomio grane i stabla ili oštetiо redovno održavane građevinske objekte. Štete od oluje obuhvaćane su osiguranjem ako su prouzrokovana mehanička oštećenja osigurane stvari: neposrednim dejstvom oluje, direktnim udarom predmeta oborenih ili nošenih olujom, nanošenjem snega vetrom. Osiguranjem od oluje nisu obuhvaćene štete:

- od prodiranja kiše, grada, snijega ili drugih nanosa kroz otvoren prozor ili druge otvore koji postoje na zgradi. osim ako su otvori nastali od oluje,
- štete od kiše i drugih padavina na stvarima smještenim na slobodnom prostoru (plastovima, kamarama i slično), u gričevima, pod nastrešnicama i ostalim otvorenim zgradama.
- od propisima predviđene težine snega.
- na građevinskom objektu koji nije bio izgrađen prema uobičajenom načinu gradnje u tom mjestu, ili koji je slabo održavan ili je dotrajavao.

Osiguranjem od **opasnosti grada** su obuhvaćene štete od uništenja odnosno oštećenja osiguranih stvari koje prouzrokuje grad svojim udarom. Obuhvaćene su i štete od prodiranja grada i kiše kroz otvore nastale od padanja grada. Osiguranjem nisu pokrivenе štete na staklima i folijama toplih leja i staklenika, kao ni štete na malteru (žbuki) fasade slabo održavane ili dotrajale. Ukoliko se posebno ugovori pokrivenе su štete na staklima i folijama toplih leja i staklenika, osim za folije čiji je vek trajanja po garanciji proizvođača kraći od 1 godine.

Osiguranjem opasnosti **udara sopstvenog motornog vozila i sopstvene pokretne radne mašine u osigurani građevinski objekat** su obuhvaćene štete na osiguranom građevinskom objektu koje nastanu udarom sopstvenog motornog vozila i sopstvene pokretne radne mašine. Osiguranjem su obuhvaćene i štete i na drugim osiguranim stvarima koje nastanu kao posledica rušenja građevinskog objekta ili dijela objekta, prouzrokovanog udarom motornog vozila.

²⁴ Uslovi za osiguranje od požara –US/poz 08-11 “ Triglav Kopaonik“ a.d.o. 1998

Padom letilice smatra se pad letilice bilo koje vrste na osigurani objekat. Smatra se da je nastao osigurani slučaj pada letilice ako se od neposrednog udara letilice ili njenih delova kao i predmete iz letilice, osigurana stvar uništi ili ošteti.

Manifestacijom i demonstracijom smatra se organizovano ili spontano javno ispoljavanje raspoloženja grupe građana. Smatra se da je nastao osigurani slučaj manifestacije ili demonstracije ako je osigurana stvar uništena ili oštećena ma na koji način delovanjem manifestanata odnosno demonstiranata (rušenje, demoliranje, razbijanje, paljenje i drugo).

Osiguranje od požara jeste kombinovano osiguranje iz razloga jer se vremenom kreirala kombinacija rizika koji ugrožavaju imovinu nezavisno od mikrolokacije odnosno svi osnovni požarni rizici su ostvarljivi bilo gdje. Prvenstveno se imovina osiguravala samo od požara pa da su kasnije dodati rizici udara groma i eksplozije kao nasličniji rizici požaru (najčešće od udara groma ili eksplozije se razvija otvoreni požar tj ta dva rizika su često uzroci požara). Takodje postoji kombinaciju požarnih rizika “FLEXA” (Fire, Lightning, Explosion, Airfall) – Ova kombinacija je klasična za Englesku, a koristi se i u drugim zemljama.

6.4.2. Dopunski rizici

Osiguranjem je, uz osnovne rizike, obuhvaćen i rizik i od dopunskih rizika.

Ako se posebno ugovori i plati dodatna premija osiguravajuća zaštita se, prema tome kako se ugovori, proširuje za jedan ili više dopunskih rizika, i to na:

Poplavu i bujicu – *Poplavom* se smatra stihijsko neočekivano plavljenje terena od stalnih voda (reka, jezera, mora i drugo) usled toga što se voda izlila iz korita ili provalila odbrambeni nasip ili branu, izlivanje vode usled izvanredno visoke plime i talasa na moru i jezerima neobično jačine, i nadolaženja vode iz vještačkih jezera. *Poplavom* se smatra i neočekivano plavljenje terena usled naglog obrazovanja velike količine vodene mase koja nastane kao posledica provale oblaka. *Bujicom* se smatra stihijsko neočekivano plavljenje terena vodenom masom koja se obrazuje na nizbrdnim terenima usled jakih atmosferskih padavina i sliva ulicama i putevima. Osiguranjem od poplave

obuhvaćene su samo štete prouzrokovane na osiguranom objektu za vreme dok poplava traje i neposredno posle povlačenja vode. Osiguranjem su obuhvaćene štete na hidrograđevinskim objektima od visokih voda. Visokim vodama se smatra: izuzetna pojava neuobičajenog porasta vodostaja i podzemna voda kao posledica visoke vode. Obaveza osiguravača za štete od visoke vode i podzemne vode kao i njene posledice počinje s porastom visoke vode iznad unapred uvrncanih mesecnih kota vodostaja ili protoka merenih prema najbliže postavljenom pokazivaču vodostaja. Za svaki pojedini mesec normalan je onaj najviši mjesečni vodostaj za poslednjih 20 godina koji pokazuje pokazivač vodostaja najbliži osiguranoj stvari uz isključenje izuzetno visokih vodostaja.

Osiguranjem nisu obuhvaćene:

- štete sa unutrašnje strane na cjevovodima, kanalima i tunelima i prouzrokovane mehaničkim delovanjem vode,
- štete od gljivica usled vlage,
- štete od sleganja tla kao posledice poplave i bujica,
- štete od podzemnih voda u iskopima, niskopima, podzemnim hodnicima i jamama rudnika,
- štete od plavljenja vode izliveno iz kanalizacione mreže, osim ako je do izlivanja došlo usled poplave i bujice,
- štete na stvarima smeštenim u živim i suvim koritima potoka i reka, kao i na prostoru između potoka, odnosno reka i nasele (inundaciono područje), osim ako se posebno ugovori,
- štete na zalihama koje nisu uskladištene na paletama visine najmanje 10 cm, ili na drugi propisan način,
- štete na hidrograđevinskim objektima usled podlokavanja sa spoljne strane, a na kanalima, tunelima i cevovodima i štete usled pritiska prouzrokovanog poplavom u smislu prethodnog stava, osim ako drukčije ugovori.

Klizanje tla i odronjavanje – Klizanjem tla, smatraju se iznenadni pokreti zemljine površine na kosim terenima sa jasnim manifestacijama lomova na površini tla i srozavanja koji sa pojavom jakih deformacija i pukotinama na građevinskim objektima nastaju u kratkom periodu. Odronjavanjem, u smislu ovih Uslova, smatra se otkidanje i

pad materijala kao geološke pojave ili u vezi s klizanjem terena. Smatra se da je nastupio osigurani slučaj ukoliko su deformacije, oštećenja ili uništenja osigurane stvari nastale zbog kretanja tla, pritiska ili udara zemljanog materijala.

Osiguranjem nisu obuhvaćene štete:

- na osiguranoj stvari nastaloj pre ili u momentu zaključenja osiguranja,
- na osiguranoj stvari ukoliko je klizanje tla ili odronjavanje prouzrokovano delatnošću osiguranika ili delatnošću bilo kog lica,
- osiguranjem nisu obuhvaćeni troškovi saniranja tla.

Snežnu lavinu - Snežnom lavinom, smatra se snežna masa u pokretu koja se otkida s planinskih strana. Osiguranjem su obuhvaćene i štete prouzrokovane delovanjem vazdušnog pritiska od snežne lavine.

Iscurenje tečnosti i gasa (lekažu) - Iscurenjem (lekažom) smatra se iscurenje tečnosti odnosno gasova iz nepokretnih sudova - cisterni, cevovoda i slično, ako tečnost iscuri zbog iznenadnog prskanja suda ili neočekivanog kvara na ugrađenim uređajima za ispuštanje i utakanje tečnosti. Neće se nadoknaditi šteta ako osigurana tečnost iscuri zato što su prskanja sudova ili kvar na uređajima nastali usled dotrajalosti, lošeg održavanja posuda odnosno ureñaja, lošeg zaptivanja ili loše zaptivke. Osiguranjem su pokriveno štete samo na osiguranoj tečnosti odnosno gasovima, osim ako je drugačije ugovoreno. Ako se posebno ugovori, pokriveno su štete od iscorele tečnosti na osiguranoj stvari. Osiguranje se može ugovoriti samo na «prvi rizik».

Izlivanje vode iz instalacija – Izlivanjem vode smatra se: neočekivano izlivanje vode iz vodovodnih, odvodnih (kanalizacionih) i toplovodnih instalacija instaliranih u objektima, kao i iz uređaja za grejanje toplom vodom, parno grejanje i iz drugih ureñaja aparata koji su priključeni na vododovodne i odvodne instalacije u objektu zbog oštećenja ili začepljenja (loma, oštećenja ili otkazivanja ureñaja) tih instalacija, uređaja i

aparata. Pripadajuće instalacije u osiguranom objektu su do njihovog priključenja na spoljnu mrežu (na primer: šaht , hidrofor, podstanica za toplu vodu i slično) kao i neočekivano izbijanje pare iz instalacija i urenaja za toplu vodu i grejanje.

Osiguranjem su obuhvaćene štete na osiguranim stvarima koje nastanu i ako je do ostvarenja osigurane opasnosti došlo iz ostalih prostorija zgrade u kojoj se nalaze osigurane stvari.

Osiguranjem nisu obuhvaćene štete: od izlivanja vode iz otvorenih slavina kao i iz odvodnih (kanalizacionih) instalacija ako je šteta nastala usled zagušenja instalacija, u prostorijama osiguranika, nastale na samim vodovodnim i odvodnim instalacijama, urenjima, aparatima i kotlovima u prostorijama osiguranika, usled dotrajalosti, istrošenosti i korozije, u prostorijama osiguranika koje su dostupne kontroli osiguranika. od gljivica usled vlage, zbog gubitaka vode i izgubljene dobiti, na zalihamas koje nisu uskladištene na paletama visine najmanje 10 cm. ili na za to propisan način, od izlivanja vode iz oluka i olučnih cevi, u prostorijama osiguranika, od izlivanja vode iz spoljnih instalacija (ulične i slično), usled sleganja tla kao posledice izlivanja vode iz vodovodnih i kanalizacionih instalacija, usled smrzavanja u instalacijama i urenjima koje su pod kontrolom osiguranika.

Samozapaljenje zaliha - Samozapaljenje je fizičko-hemijski i biološki proces prelaska materija iz čvrstog stanja u stanje pepela ili praha bez uticaja spoljnih izvora plamena ili visoke temperature. Materije sklone samozapaljivanju su: materijali biljnog porekla (seno, žitarice i slično), treset i fosilni ugljeni, masti i ulja biljnog porekla, hemijski materijali i smese (fosfor, cinkov i aluminijumski prah, jedinjenja sumpora sa metalima, gar, metalno-organska jedinjenja, hidrosulfidi natrijuma, karbid kalcijuma i drugo). Vlaknasti materijali poseduju sposobnost samozapaljenja samo u slučajevima ako su natopljeni s biljnim i životinjskim mastima: laneno, konopljeno i parnučno maslo, firnajs, riblja masla i drugo. Opasnost samozapaljenih zaliha obuhvaćena je osiguranjem ako su zalihe uskladištene i ostale radnje izvršene po zakonskim, odnosno tehničkim propisima.

Industrijske organizacije koje proizvode, obrađuju ili prerađuju tešnu rastopljenu masu mogu, uz povećanje premije, ugovoriti proširenje zaštite i na rizik izlivanja užarene tečnosti i rastopljene mase – Osiguranjem od opasnosti izlivanja užarene tečne rastopljene mase pokrivena je šteta koja bi bila prouzrokovana

na osiguranim stvarima usled neočekivanog izlivanja užareno tčno rastopljene mase izvan mesta odrenenog za ispuštanje i odvonenje i ako nije nastao požar.

Šteta koja pri tome nastane na uređaju za topljenje i odvođenje naknadiće se samo ako je prouzrokovana dejstvom rastopljene mase spolja. Osiguranjem je pokrivena i šteta na rastopljenoj masi.

Osiguranjem su, kada se ostvari osigurani slučaj, pokriveni:²⁵

- Štete od uništenja ili oštećenja stvari, prouzrokovane prilikom spasavanja (rušenja, iznošenja, ukazivanja pomoći i sl.), usled nastalog osiguranog slučaja,
- Troškovi učinjeni za raščišćavanje i rušenje u vezi sa nastalim osiguranim slučajem na osiguranoj stvari,
- Troškovi koje je osiguranik snosio kada je osigurani slučaj nastao na osiguranoj stvari za preduzete mere radi otklanjanja šteta.

Treba istaći da je osiguravač u obavezi da isplati štetu samo u slučaju neposredne štete na osiguranoj stvari, a ne i posrednu štetu kao što je šteta usled: gubitka zakupnine, gubitaka prouzrokovanih obustavom rada, umanjenja mogućnosti upotrebe i drugih sličnih gubitaka zbog nastalog osiguranog slučaja.

Kao što sam naveo, prvenstveno se stvorila kombinacija rizika odnosno osnovni rizici ne zavise od mikrolokacije tj ostvarljivi su bilo gdje dok dopunski rizici nisu ostvarljivi svugdje (npr snijezna lavina u Sahari ili izliv vode u zgradi koja nema vodovodne i kanalizacione instalacije). Takođe, osnovni rizici su ostvarljivi na svim predmetima osiguranja dok npr samozapaljenje zaliha je ostvarljivo samo na zalihamo koje su podložne tome. Kod svih osiguravaca je isto a nije isto ni za sve proizvode jer se na primjer kod KASKA radi o pokretnoj imovini i ta imovina se može naci na terenu gdje je moguće npr klizanje tla. Dakle kombinacije osnovnih i dopunskih rizika razvijale su se vremenom jer u početku nisu postojali dopunski rizici .

²⁵ Miloradić J, „Osiguranje“, Fakultet za uslužni biznis, Sremska Kamenica, str. 159, 2006

6. 5. Vrijednost osiguranih stvari

Kod osiguranja od požara i nekih drugih opasnosti, koje se inače smatra bazičnim, osnovnim, s obzirom da je rizik od požara jedan od najvećih i najčešće ugroženih rizika, veoma je značajno utvrditi vrednost stvari.

Vrijednost osiguranih stvari, pod uslovom da drugačije nije ugovoreno, je:²⁶

- za građevinske objekte - građevinska cena objekta prema cenama u mestu gde se objekti nalaze, umanjena za iznos procenjenog rabaćenja (amortizacija), jer vrijednost građevinskog objekta vremenom opada, tj suma osiguranja ne može biti ista za gr. objekat čija je starost godinu dana i objekat čija je starost 30 godina.
- za zalihe gotovih proizvoda i nedovršenih proizvoda kod proizvođača – vrijednost je proizvodna ukoliko je manja od trzisne, a kod trgovaca- nabavna ukoliko je manja od trzisne. Npr. kod trgovca mobilnim telefonima kada se osiguraju zalihe na nabavnu vrijednost i nakon 10 mjeseci se desi steta. Ti telefoni u tom trenutku imaju manju trzisnu vrijednost od nabave, prema tome osiguraniku se nadoknadjuje steta po nabavnoj vrijednosti.
- za mašine, uređaje i instalacije, transportna sredstva i sredstva veze, inventar, predmete domaćinstva - nabavna cena novih stvari umanjena za iznos procenjenog rabaćenja itd.
- za šume: troškovi podizanja, odnosno vrednost drvne mase,
- za neprerađene plemenite metale, drago kamenje, prave bisere, predmete od plemenitih metala, dragog kamenja i pravih bisera, umetničke predmete, zbirke poštanskih maraka, starog novca i sl.: nabavna ili proizvodna cena, a ako je tržišna cena

²⁶ Uslovi za osiguranje od opasnosti požara i nekih drugih opasnosti, „Takovo osiguranje”, 2008.

uvećana za zavisne troškove niža od nabavne ili proizvodne cene, onda tržišna cena uvećana za zavisne troškove,

- za crteže, rukopise, dokumenta, poslovne knjige, planove, kartoteke, datoteke, nosače podataka kod elektronskih računara, arhivsku građu, modele, kalupe, uzorke, šablone, makete i sl.: troškovi ponovne izrade;
- za novac: nominalna vrednost;
- za hartije od vrednosti: nominalna vrednost, a ako je tržišna cena uvećana za zavisne troškove niža od nominalne, onda tržišna cena uvećana za zavisne troškove;
- za crteže, fotografije, litografije, klišeja i sl. koji su u grafičkoj delatnosti napravljeni za reprodukciju na kamenu, pločama ili drugom materijalu, ploče za utiskivanje i čelična sečiva u grafičkoj industriji: troškovi proizvodnje i to: u punom iznosu, ukoliko se navedeni crteži: a) nalaze u radu ili ako su proizvedeni u poslednje dve godine pre nastanka osiguranog slučaja, b) do 75%, ako su proizvedeni u poslednjih 3 - 5 godina pre nastanka osiguranog slučaja, c) do 50%, ako su proizvedeni u poslednjih 6 - 10 godina pre nastanka osiguranog slučaja, d) do 25%, ako nisu proizvedeni u poslednjih 10 godina od dana nastanka osiguranog slučaja.
- za negative filmova: a) kada ne postoji kopija negativa ili pozitiv, odnosno kada postoji kopija negativa ili pozitiv, ali pomoću njih nije moguća ponovna proizvodnja negativa: troškovi proizvodnje, a ako su troškovi ponovne proizvodnje niži od troškova proizvodnje, onda troškovi ponovne proizvodnje; b) kada postoji kopija negativa ili pozitiv, a pomoću njih je moguća ponovna proizvodnja negativa: vrednost materijala i troškovi kopiranja; c) Ako se prilikom utvrđivanja naknade iz osiguranja utvrdi da postoje kopije filma u prometu, naknada iz osiguranja umanjuje se za iznos dobijen davanjem kopija u promet.
- za pozitivne filmova: a) koji se proizvode sa negativom: vrednost materijala i troškovi kopiranja; b) koji se proizvode bez negativa: troškovi proizvodnje, a ako su troškovi ponovne proizvodnje niži od troškova proizvodnje, onda troškovi ponovne

proizvodnje. Ako se prilikom utvrđivanja naknade iz osiguranja konstatuje da postoje kopije filma u prometu, naknada iz osiguranja umanjuje se za iznos dobijen davanjem kopija u promet.

- za podgrade u rudarskim jamama, za slučaj zarušavanja: nabavna vrednost u vreme nastanka osiguranog slučaja umanjena za 40% na ime amortizacije. Ukoliko nije moguće utvrditi stvarni iznos amortizacije, smatraće se da amortizacija iznosi 60%.
- za retke i skupocene stvari, za neprerađene plemenite metale, drago kamenje, prave bisere, predmete od plemenitih metala, dragog kamenja i pravih bisera, umetničke predmete, zbirke poštanskih maraka, zbirke starog novca i sl., crteže, rukopise, dokumenta, poslovne knjige, planove, kartoteke, datoteke, nosače podataka kod elektronskih računara, arhivsku građu, modele, kalupe, uzorke, šablone, makete i sl. može se ugovoriti osiguranje na „taksiranu vrednost“, vrednost sporazumno utvrđenu između ugovarača osiguranja i osiguravača.

6. 6. Mjesto osiguranja

Što se tiče mjesta osiguranja, princip je da osiguranje važi za vreme dok se osigurane stvari nalaze na mestu označenom u polisi, mada osiguranje važi i kada se sve osigurane stvari prenesu sa mjesta označenog u polisi na neko mesto u okviru sedišta osiguranika, odnosno mesto stanovanja na teritoriji Republike Srbije.

Stvari poljoprivrednih gazdinstava, grupno osigurane jednom polisom (paušalno osiguranje), osigurane su i dok se nalaze na zemljišnom posjedu, pijacama, na mestu prerade, obrade, opravke i posluge. Ove se stvari smatraju osiguranim i prilikom prevoza, osim kada se prevoze javnim saobraćajnim sredstvima. Sredstva preduzeća osigurana su i na mestu obrade, prerade, opravke, kao i kod lica kojima su data na posluhu ili zakup. Ako se osigurana stvar, prema prirodi upotrebe, premješta sa jednog na drugo mesto, to se mora u polisi navesti. U tom slučaju, ukoliko se ne mogu tačno označiti pojedina mesta osiguranja, mesto osiguranja je ograničeno na teritoriju Republike Srbije. Osiguranje ne važi za vreme dok se osigurana stvar nalazi na izložbi, vašaru ili sajmu, osim ako se posebno ugovori. Kod ugovorenog osiguranja na „prvi

rizik” u polisi osiguranja navodi se precizna lokacija mesta osiguranja za svaku osiguranu stvar.

Ovom vrstom osiguranja mogu biti obuhvaćena, pored nepokretnih, i pokretne stvari. Međutim, ako su predmet osiguranja pokretne stvari, tada su osigurane pokretne stvari koje se nalaze u mestu osiguranja, pri čemu su osiguranjem obuhvaćene one koje su postojale u momentu zaključenja ugovora, ali i one koje su posle nabavljene pod uslovom da osiguranik vodi o njima odgovarajuću knjigovodstvenu evidenciju ili da ih evidentira na posebnom spisku. Kako je čest slučaj da se u mestu osiguranja nađu i pokretne stvari koje nisu vlasništvo ugovarača osiguranja, pravilo je da se stvari radnika koji vrši službu u mestu osiguranja, stvari trećih lica primljenih radi popravke, prerade, obrade i slično, osigurane samo ako je to posebno ugovoreno i u polisi pojedinačno navedeno, uz vođenje posebne evidencije.

6. 7. Ukupna šteta prema ugovoru o osiguranju i naknada iz osiguranja

Kada dođe do ostvarenja ugovorenih opasnosti, osiguravač je u obavezi da isplati neposrednu štetu na ime oštećenja ili uništenja osigurane stvari i posrednu štetu na ime određenih troškova koje je osiguranik imao u vezi s osiguranim slučajem. Osiguravač će po nastanku osiguranog slučaja, bez odlaganja i najkasnije u zakonskom roku, platiti naknadu ili osiguranu sumu iz ugovora o osiguranju ili obavestiti podnosioca zahteva da nema pravo na naknadu ili sumu.²⁷

6.7.1. Utvrđivanje štete

Neposredna šteta utvrđuje se u skladu sa odgovarajućim odredbama Opštih uslova za osiguranje imovine, prema vrednosti osigurane stvari. Kod osiguranja zaliha, prilikom utvrđivanja vrednosti, porez, carina i sl. obračunavaju se samo za one zalihe za koje su porez i carina već plaćeni ili za koje će nadležni organ zatražiti njihovo plaćanje i pored štete nastale ostvarenjem osigurane opasnosti.

²⁷ J.Pak, “Pravo osiguranja”, str.215

U slučaju oštećenja boja na zidovima sa unutrašnje strane objekta, osiguravač je u obavezi da isplati troškove molovanja (materijal i rad) i to za celi plafon ako je šteta nastala na bojama na plafonu; za celu prostoriju ako je šteta nastala na bilo kom zidu prostorije. U slučaju nastanka štete na tapetama na zidovima, osiguravač je u obavezi da isplati troškove (materijal i rad) zamene tapeta na celom zidu na kome se nalaze oštećene ili uništene tapete. Ukoliko ostvarenjem osiguranog slučaja bude pogođena samo jedna ili nekoliko stvari iz garniture stvari, osiguravač nije u obavezi da nadoknadi gubitak zbog umanjenja vrednosti garniture, nego samo neposrednu štetu na stvarima pogođenim nastankom osiguranog slučaja.

Ako se oštećeni ili uništeni deo ili delovi mašine, aparata, uređaja i sl. ne mogu nabaviti ili popraviti, iznos neposredne štete utvrđuje se u visini procentualne vrijednosti oštećenog ili uništenog dijela ili dijelova u odnosu na vrednost cjeline. Osiguravač nije u obavezi da naknadi troškove nastale zbog toga što su prilikom popravke oštećene stvari učinjene bilo kakve izmene, poboljšanja ili usavršavanja. Za makadamske i šumske puteve priznaje se šteta na gornjoj podlozi samo kada je istovremeno na istom mestu oštećena i donja podloga. Za štete na donjoj podlozi naknađuje se najviše iznos za radove i materijal koji su predviđeni projektom.

Osiguravač je u obavezi da osiguraniku na ime posredne štete naknadi troškove u vezi s nastalim osiguranim slučajem i to.²⁸

- za iznalaženje mjesta nastanka štete kod osiguranog slučaja izlivanja vode iz instalacija, ukoliko je izlivanje nastalo iz vodovodnih, odvodnih (kanalizacionih i sl.) i toplovodnih instalacija koje su ukopane u zid. Pod ovim troškovima se podrazumjevaju troškovi raskopavanja i ponovnog zazidavanja malterisanja, postavljanja pločica, molovanje i sl.;
- za preduzete razumne mjere radi otklanjanja i smanjenja štete, pa i onda kada te mjere nisu bile uspješne;
- za raščišćavanje i rušenje i to najviše do 3% od vrednosti osigurane stvari pogođene štetom, ukoliko nije drugačije ugovoreno;

²⁸ Uslovi za osiguranje od opasnosti požara i nekih drugih opasnosti, „Takovo osiguranje”

- U troškove raščišćavanja spadaju neophodni izdaci za raščišćavanje i čišćenje mjesta štete, kao i izdaci za odvoz ogorina, šuta i mulja do najbližeg mesta dozvoljenog istovara.
- U troškove rušenja spadaju neophodni troškovi za rušenje preostalih oštećenih neupotrebljivih delova i njihovo odnošenje do najbližeg dozvoljenog mesta istovara posle nastanka osiguranog slučaja.

Osiguravač nije u obavezi da isplati: naknadu na ime troškova za otklanjanje. uzroka nastanka štete kao i štetu nastalu usled gubitka zakupnine, gubitka prouzrokovanog prestankom rada, umanjenja mogućnosti upotrebe oštećenih stvari i sl.

6.7.2. Utvrđivanje naknade

Od izuzetnog je značaja da se ukaže na osnovno pravilo utvrđivanja naknade iz osiguranja kod ove vrste osiguranja. Po tom pravilu, u slučaju uništenja ili nestanka stvari visina naknade se utvrđuje prema vrednosti osigurane stvari u vreme nastanka osiguranog slučaja, umanjenoj za vrednost ostatka, a u slučaju oštećenja- u visini troškova opravke, po cijenama materijala i rada u vreme nastanka osiguranog slučaja umanjениh za iznos procenjenog rabaćenja i vrednosti ostatka. I kod ovog osiguranja osiguraniku se priznaju određeni troškovi za raščišćavanje i rušenje u vezi sa nastalim osiguranim slučajem. Ukupna naknada na ime naknade iz osiguranja ne može premašiti sumu osiguranja.

Bitno je naglasiti kako se utvrđuje naknada iz osiguranja kada su stvari osigurane na tzv. „prvi rizik“. Tada će se naknada platiti u visini nastale štete, a najviše do ugovorene sume osiguranja na „prvi rizik“, pri čemu se odredbe o podosiguranju ne primenjuju. U teoriji se inače osiguranje na „prvi rizik“ definiše kao najčešći slučaj odstupanja od primene pravila proporcije. Kod ovog osiguranja, ugovorom se unapred isključuje primena pravila proporcionalnosti, iako je izvesno da je osigurana suma niža od vrednosti osigurane stvari. Pri tome se osiguravač obavezuje da će, uprkos podosiguranju, kad nastupi osigurani slučaj, isplatiti ceo iznos stvarne štete, ali do

određene visine (utvrđene osigurane sume). Sa svoje strane, osiguranik plaća veću premiju, a pored toga je obavezan da prijavi i punu vrednost osigurane stvari. Osiguranje na „prvi rizik“ nalazi svoje opravdanje u tome što osigurani slučaj retko pogađa celu osiguranu vrednost i prouzrokuje totalnu štetu.²⁹

S obzirom na izuzetan značaj ove vrste osiguranja u najkraćem će biti ukazano na još neke veoma bitne elemente i pravila koja se primenjuju. Kod ove vrste osiguranja (tzv.- **civilni rizik**) tarifiranje se vrši tako što se uzima u obzir:³⁰

- **Građevinska kategorija,**
- **Klasa zaštitnih mjera,**
- **Klasa opasnosti.**

Pri tome se pre svega određuje građevinska kategorija, i to u zavisnosti od vrste izgradnje zgrade, odnosno prema građevinskom materijalu koji je upotrebljen. Tako razlikujemo:

- **Masivnu,**
- **Mješovitu**
- **Slabu građevinsku kategoriju**

Bitno je i definisati tzv. **klase zaštitnih mera** (a, b i c) koje se određuju, pre svega, u zavisnosti od mesta gde se nalaze profesionalne vatrogasne jedinice i brzine dolaženja do osiguranog objekta.

Kod osiguranja industrijskih, zanatskih i uslužnih organizacija od opasnosti požara i nekih drugih opasnosti, osnov za tarifiranje čini:³¹

- **Klasa opasnosti,**
- **Klasa zaštitnih mjera,**
- **Širina (obim) pokrića i druge okolnosti koje povećavaju ili smanjuju opasnost (rizik).**

²⁹ Šulejić P, „Pravo osiguranja“, Misao, Novi Sad, str 308-309, 1992

³⁰ Marović B, „Osiguranje i špedicija“, str.118, 2001

³¹ Ibid. str.118.

Pri tome se na polisu moraju uneti svi podaci potrebni za određivanje visine premije. Klase opasnosti se određuju prema osetljivosti izloženosti sirovina, poluproizvoda i finalnih proizvoda pojedinim rizicima od kojih se osiguravaju, kao i prema izvorima rizika koji proizilaze iz tehnološkog procesa glavne proizvodnje. Shodno tome, sve organizacije su razvrstane u sedam klasa opasnosti.

S obzirom da se praktično radi o osnovnom osiguranju, biće navedeni i najvažnije doplatke, odnosno popuste koji se primenjuju.

Ako se ne osiguraju sve stvari ili se osigurava samo grupa stvari ili samo pojedine stvari, obračunava se poseban doplatka na premiju (u tarifi koju navodimo on iznosi 50% i ne može iznositi manje od 20% od ukupne premije, a ako se osigurava samo pojedina stvar, doplatka se računa na premiju od 100% i ne može iznositi manje od 300% od ukupne premije). Postoji i poseban doplatka za rizik udara nepoznatog motornog vozila i izuzetno značajan doplatka za otkup amortizovane vrednosti kod delimičnih šteta.

Što se tiče popusta, oni se kod ove vrste osiguranja odobravaju pre svega za postojanje uređaja za gašenje požara (različiti popust za različite uređaje), kao i za trajanje osiguranja za određeni vremenski period (u tarifi koju navodimo, po ovom osnovu odobrava se popust od 5% za trajanje osiguranja od 5-9 godina i 10% za trajanje osiguranja od 10 i više godina).

Ističe se i osnovni princip o načinu obračuna doplatka i popusta, koji se i ne tiču samo osiguranja od požara i nekih drugih opasnosti, nego se uopšte, odnosi na osiguranje civila i industrije. Doplaci se računaju pojedinačno jedan za drugim, od dobijenog zbira i to onim redom kako su navedeni u tarifi, ako pojedinim tarifama nije drukčije određeno, dok se popusti računaju od obračunate premije povećane za iznos doplatka, pojedinačno jedan za drugim, od dobijenog zbira, odnosno razlike i to onim redom kako su navedeni u tarifi.³²

Kada je reč o stanju tržišta osiguranja od požara u Republici Srbiji, potrebno je osvrnuti se na zvanične podatke NBS o sektoru osiguranja. Ukupna premija po osiguranju od požara na dan 30.09.2011. u Republici Srbiji prikazana je u narednoj tabeli:

³² Marović, B., „Osiguranje i špedicija“, Stylos, Novi Sad, str.118-119, 2001

Tabela 1. Ukupna premija po osiguranju od požara u Republici Srbiji na dan 30.09.2011.³³

Osiguranje imovine od požara i drugih opasnosti (u hilj.din.)	Ukupna premija	Ukupna premija u samoprdržaju	Tehnička premija	Preventiva	Režija
	367345	2300417	1498160	50193	752058

Ukupan broj rešenih šteta po osiguranju od požara na dan 30.09.2011. u Republici Srbiji prikazan je u narednoj tabeli:

Tabela 2. Rešene štete u osiguranju od požara i drugih opasnosti u Republici Srbiji na dan 30.09.2011.³⁴

Osiguranje imovine od požara i drugih opasnosti (u hilj.din.)	Ukupno	U samoprdržaju
	589820	480602

7. ODREĐIVANJE SAMOPRIDRŽAJA

Samoprdržaj je jedan od osnovnih činilaca prilikom opredeljivanja koji će rizik ići u reosiguranje. To je onaj deo jednog rizika kojeg osiguravač može pokriti u slučaju velike djelimične ili totalne štete iz sopstvenih sredstava, ali tako da isplatom štete ne postane insolventan. Rizik koji prihvata jedna osiguravajuća kompanija naziva se bruto rizik, a deo rizika koji zadržava za sebe posle reosiguranja naziva se neto rizik ili samoprdržaj³⁵. Visina samoprdržaja zavisi od niza faktora i njegovo izračunavanje je, pre svega, rezultat rada aktuarske službe, ali i kombinacija još niza činilaca, kao što su: tehnička premija, kapital i rezerve sigurnosti, suma osiguranja, maksimalna moguća šteta i dr. Pravilno izračunata visina samoprdržaja je od izuzetne važnosti.

Prenizak samoprdržaj može za kompaniju da znači veliki i nepotreban odliv premije u reosiguranje, dok, pak, previsok nosi opasnost da će isplatom velike štete kompanija zapasti u finansijske teškoće i postati nesolventna.

³³ Ukupna premija po osiguranju od požara na dan 30.09.2011. NBS, Sektor za poslove nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja. www.nbs.rs (pristupljeno 04.12.2011)

³⁴ Rešene štete u osiguranju od požara i drugih opasnosti 30.09.2011 NBS, Sektor za poslove nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja. www.nbs.rs (pristupljeno 04.12.2011)

³⁵ Kočović J., Šulejić P.: "Osiguranje", Ekonomski fakultet, Beograd, str. 182, 1997

Za razliku od velikih, dobro razvijenih društava za osiguranje, mala društva čiji je portfelj još uvek neizbalansiran, moraju odrediti samoprdržaj shodno svojim finansijskim kapacitetima, mogu biti primorane da izlože riziku proporcionalno mnogo veći deo svog kapitala nego što to čine veće kompanije, a ostaju u zakonskim okvirima i normama prirodne obazrivosti, kao i velike kompanije. Kada se određuje samoprdržaj za katastrofalne događaje, treba imati na umu da se katastrofe ne dešavaju tako često, pa bi dug međuinterval trebao da bude dovoljan kompanijama da akumuliraju specijalne rezerve. Elementi za određivanje samoprdržaja se razlikuju za svaku granu ponaosob. Kada je riječ o osiguranju od požara odlučujući faktori su lokacija rizika, konstrukcija objekta, sadržaj, namena i preventiva štete i mere zaštite. Prilikom reosiguranja osiguravač u većini slučajeva uzima kombinaciju proporcijalnog i neproporcijalnog reosiguranja, tj na osnovu procjene i statistike se odlučuje na koji način će se jedan požarni portfelj reosigurati.

8. REOSIGURANJE RIZIKA POŽARA

Osiguravači prenose požarne rizike u reosiguranje da bi ograničile vlastitu izloženost velikim pojedinačnim rizicima kao i izloženost ukupnog požarnog portfelja štetama prouzrokovanim različitim prirodnim katastrofama. Najveću opasnost pored pojedinačnih rizika visoke vrijednosti kako za osiguravača, tako i za reosigravača društva predstavljaju elementarne nepogode kao što su zemljotresi, oluje i poplave. Ovakve prirodne katastrofe mogu da dovedu do stečaja vrlo moćne osigravajuće firme, naročito ako je penetracija u osiguranju požarnog rizika visoka.

Reosiguranje se sprovodi tako što osiguravajuće društvo prenosi na reosiguravajuće društvo deo rizika koji je prethodno preuzeo u osiguranje i za uzvrat plaća reosiguravajućem društvu premiju reosiguranja. Međusobni odnos osiguravača i reosiguravača reguliše se ugovorom. Osiguravač procijenjuje da li bi eventualna velika, delimična ili totalna šteta ugrozila njegovu solventnost, zadržava za sebe onoliki deo tog rizika koji u slučaju štete može da isplati, a da istovremeno ne dovede u opasnost sopstvene fondove. Taj dio koji osiguravač zadržava za sebe naziva se samoprdržaj.

Preostali dio rizika osiguravač predaje reosiguranju. Ovako preuzeti dio rizika reosiguravač, ili u potpunosti zadržava za sebe kao sopstveni samopridržaj ili, što je i najčešći slučaj u praksi, on sam zadržava onoliki deo koliki može pokrivati sopstvenim sredstvima, a ostalo predaje drugom reosiguravaču.

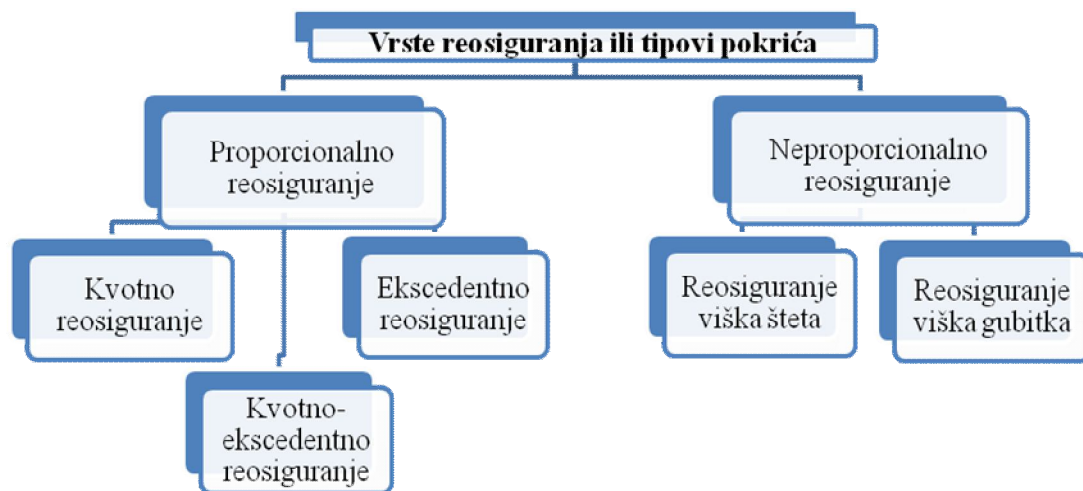
Ove relacije imaju sopstvenu terminologiju, nastalu iz sledećih pojmova: osiguravač ustupa (lat. cessio - ustupati) dio obaveze reosiguravaču i on za reosiguravača time postaje cedent. Reosiguravač preuzima deo obaveze i naziva se cesionar. U slučajevima kada reosiguravač prenosi dio obaveze na druge reosiguravače, on vrši retrocesiju, a ti reosiguravači se nazivaju retrocedenti. Na ovaj način se najpre redistribuira premija, a u slučaju nastanka štete i sam iznos štete.

Napretkom nauke i tehnike stvorena su ogromna materijalna dobra sa veoma izraženom koncentracijom velikih vrednosti na jednom mestu ili uzem području. Direktni osiguravači su sve manje u stanju da sopstvenim sredstvima obejzbede pokriće ovako teških rizika, te je jedino rešenje u tzv. **atomizaciji rizika**, a nju pruža reosiguranje. Rizik se raspoređuje na veći broj subjekata, ponekad na veoma širokom prostoru, te na taj način heterogeni rizici, koje osiguravač ne bi mogao izravhati, putem reosiguranja postaju homogeni. Preko reosiguranja se ostvaruje prostorna disperzija rizika, na taj način što reosiguravač preuzeti dio rizika tog osiguravača dalje distribuira i prenosi na druge reosiguravače u zemlji, srazmjerno sopstvenom kapacitetu, odnosno kapacitetima domaćih reosiguravaca, a potom višak „izvozi” u inostranstvo. Prema važećem zakonu o osiguranju osiguravač ne može direkto da prenosi rizik na inostranog reosiguravača, već mora prvo da stupi u kontakt sa domaćim reosiguravačem pa on plasira rizik u inostranstvo.

8. 1. Podela reosiguranja

Najčešća podela ugovora o reosiguranju sa stanovišta načina na koji je određena obaveza reosiguravača je na proporcionalne i neproporcionalne. Fakultativni, kao i obligatorni oblik reosiguranja može biti proporcionalni ili neproporcionalni.³⁶

³⁶ Bugmann C.: "Proportional and Non-proportional Reinsurance", Swiss Re, str.7-26, 1997

Slika 4.

Kvotni ugovori – kvotnim ugovorima o reosiguranju se unapred ugovara određen procenat svih rizika celokupnog portfelja jedne vrste osiguranja. Od svih zaključenih polisa određene vrste osiguranja, reosigurava se podjednak procenat rizika, bez obzira da li se radi o rizicima koje po principima reosiguravajuće zaštite treba ili ne treba reosiguravati. Taj procenat rizika koji se reosigurava naziva se kvota.

Ekscedentni ugovori – ekscedentni ugovor naziva se još i ugovor o reosiguranju viška rizika. U ekscedentnim ugovorima osiguravač vrši selekciju rizika koje će dati u reosiguranje, a pre svega onih ugovora kod kojih suma osiguranja prelazi granicu samoprdržaja osiguravača. Takođe, kod ove vrste reosiguranja moraju se izrađivati bordero premije i štete, u kojima je prikazana raspodela za svaki pojedini rizik.

OBRAČUN PREMIJE REOSIGURANJA

- EKSCEDENTNI UGOVOR - POŽARNI RIZICI

Samoprdržaj cedenta: 400.000 eur

Naziv	polisa	Suma	PML	Raspodela u %	Premija	PREMIJA
-------	--------	------	-----	---------------	---------	---------

Osiguravnik	br.	osiguranje		CEDENT	RE	za obračun	CEDENT	RE
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Kompanija AB	888111	999.402,42	799.533,30	50,03	49,97	1.295,53	648,14	647,38

BORDERO LIKVIDIRANIH ŠTETA

- EKSCEDENTNI UGOVOR - POŽARNI RIZICI

Naziv Osiguravnik	Polisa broj	Vrsta osiguranja	Datum štete	Uzrok štete	Datum likvidacije	Broj štete	Likvidiran iznos	Cedent	RE	Cedent	RE
Kompanija AB	888111	Požar industrija	10.04.	požar	10.05.	PI-5/11	638,00	50,03%	49,97%	319,19	318,81

Slika 5. Primer raspodele premije i šteta po ekscedentnom ugovoru o reosiguranju

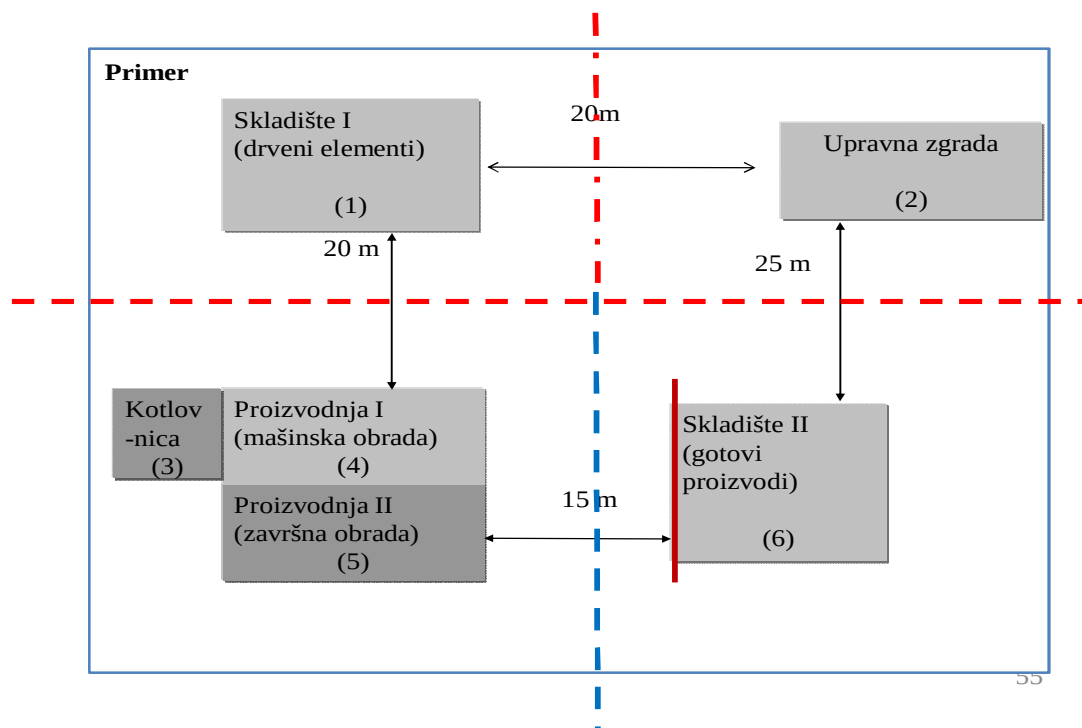
Kvotno-ekscedentni ugovori – ovaj ugovor predstavlja kombinaciju kvotnog i ekscedentnog ugovora. Kod ovih ugovora najpre se obračunava kvota kao kod kvotnih ugovora, a zatim se na preostali deo portfelja primenjuje princip selekcije rizika karakterističan za ekscedentne ugovore o reosiguranju.

Ugovor o reosiguranju viška šteta (Excess of loss – XL) – kod ovih ugovora, bez obzira na sumu osiguranja, osiguravač snosi svaku štetu koja se dogodi u vrsti posla naznačenoj u ugovoru, sve do izvesne granice (samopridržaja), dok reosiguravač plaća samo štete iznad ove vrednosti, sve do ugovorenog limita pokrića.

Ugovor o reosiguranju viška gubitka (Stop Loss) – kod ove vrste ugovora reosiguravač preuzima obavezu da osiguravaču nadoknadi ukupan gubitak u ugovorenoj vrsti osiguranja i u ugovorenom vremenskom periodu.

Praktični primer: ocena rizika i određivanje PML-a kod proizvodnih pogona.

Primer 1: Kompanija AB, fabrika drvene građe i nameštaja

Slika 6. Situacioni plan

- Građevinski objekti su višespratni, masivno građeni (armirano betonska konstrukcija; krovna konstrukcija: ravne betonske ploče); godina izgradnje 1985.
- Udaljenost između pojedinih objekata uglavnom je više od 20 m. Cela lokacija je asfaltirana. Zgrade su visine do 10 m.
- U svim pogonima postoje ručni javljači, dok je u Proizvodnji II (u lakirnici) instaliran i automatski sistem za gašenje požara.
- Svi zaposleni su osposobljeni za rad na siguran način.
- Radi se u dve smene ponedjeljak – petak. Najbliža vatrogasna jedinica je udaljena 7 km.

Vrednosti (građevinski objekti, oprema, zalihe)

(1) 1.200.000 EUR

(2) 1.000.000 EUR

(3) 400.000 EUR

(4) 1.600.000 EUR

(5) 2.800.000 EUR

(6) 1.800.000 EUR

Požarni kompleksi

PML

1	=1.200.000 EUR	40%	= 480.000 EUR
---	----------------	-----	---------------

2	=1.000.000 EUR	30%	= 300.000 EUR
---	----------------	-----	---------------

3+4+5+6	=6.600.000 EUR	85%	= 5.610.000 EUR
---------	----------------	-----	-----------------

Napomena:

Plavom crtom je označena moguća podela koja bi se obzirom na visinu objekata, a pod uslovom da ne postoje otvori i da se strana skladišta do proizvodnih pogona napravi kao protivpožarni zid, mogla razdvojiti i time smanjiti mogućnost nastanka štetnog događaja i smanjenje rizika. Ovo bi moglo biti povoljno ulaganje i za osiguravača kroz preventivu.

9. MMŠ (MAKSIMALNO MOGUĆA ŠTETA)

Maksimalno moguća šteta (Probable Maximum Loss-PML) je jedan od najznačajnijih faktora prilikom upravljanje rizikom i davanja rizika u reosiguranje. Poznato je, naime, da se prilikom štetnog događaja ne dešava uvek apsolutno uništenje jednog materijalnog dobra. MMŠ upravo predstavlja maksimalni iznos totalne štete na jednom osiguranom riziku za koju se pretpostavlja da se može desiti. Prema tome, MMŠ je ekonomska kategorija i predstavlja na određenom osiguranom objektu ili grupi

objekata, koji čine rizike, onu najveću štetu, koju je po određenim iskustvima, stručnoj oceni i poznavanju tehničkih i tehnoloških specifičnosti pojedinih rizika moguće očekivati.

Procjenom MMŠ-a određen je limit do kojeg se proteže obaveza reosiguravača. Na ovaj način se vrši ukupna distribucija jednog rizika. Prvo osiguravač (cedent) određuje učešće svog samopridržaja u okviru MMŠ-a, da bi se nakon toga na nivou reosiguranja preostali deo podijelio između reosiguravača. Dakle, MMŠ je jedan od osnovnih faktora od kojih se polazi prilikom reosiguranja rizika. Stoga je procjena MMŠ-a veoma složen i stručan posao, naročito ako se radi o komplikovanoj uvoznoj opremi, opremi proizvedenoj u više zemalja ili zastareloj opremi koja se više ne proizvodi. Posao procjene MMŠ-a treba da rade specijalizovane institucije ili timovi najrazličitijih stručnjaka (inženjera, ekonomista, tehnologa i sl.), koje po pravilu angažuje osiguravač.

Kao i u slučaju samopridržaja, pravilna procena MMŠ-a je izuzetno važna, jer potcjenjen ili precenjen MMŠ mogu da imaju posledice kao i kod iste greške u proceni samopridržaja. .

9. 1. Postupci procjene MMŠ za slučaj požara:

- Podela celokupnog rizika (lokacije) na jedinstvene požarne rizike (komplekse), za šta je neophodno prikupiti sledeće podatke: situacioni plan, visine objekata, broj spratova, sadržaj i procesi (opasnosti, vrste mašina), opis konstrukcije (krov, plafoni, spoljni i unutrašnji zidovi, izolacioni materijali), snadbjevanje vodom za gašenje, protivpožarni zidovi, normativni akti o merama zaštite i njihovo izvršavanje, način održavanja mašina i instalacija kod osiguranika.
- Raspodela vrednosti po požarnim kompleksima (razdvojiti vrednosti za objekte, opremu i zalihe po jedinstvenim požarnim rizicima).
- Poređenje različitih scenarija nastanka štete (odabrati MMŠ po scenariju sa najvišim novčanim gubitkom).

Odgovarajuća prostorna ili građevinska odvojenost objekata, grupa objekata, skladišta i postrojenja na otvorenom prostoru omogućava njihovo grupisanje u jedinstvene požarne rizike jer su zaštićeni od prenošenja požara sa jednog na drugi. Ovako definisane jedinstvene požarne rizike osiguravač uzima u obzir prilikom određivanja premije kod osiguranja od opasnosti požara.

Jedinstven požarni rizik se formira od jednog ili više objekata ili postrojenja na otvorenom prostoru, koji nisu odvojeni jedni od drugih, ali jesu odvojeni od susednih objekata ili jedinstvenih požarnih rizika. Prvi korak u proceni MMS je traženje odgovarajućih odvajanja između objekata, postrojenja na otvorenom prostoru i unutar objekata. Pritom se misli na prostorna ili građevinska odvajanja jedinstvenih požarnih rizika.

Za prostorna odvajanja važi sledeće:

- odvajanje će se smatrati odgovarajućim ako je rastojanje između dva objekta najmanje jednako visini višeg objekta
- sva rastojanja/visine iznad 20 m ne treba razmatrati.

Najmanja rastojanja kod prostornog odvajanja jedinstvenih požarnih rizika su sledeća:

- od skladišta gorivih materijala na otvorenom prostoru.....20 m
- između objekata u kojima se gorivi materijali skladište/prerađuju i ostalih objekata.....15 m
- uopšteno.....10 m

Merenje rastojanja se vrši od tačaka gde su objekti ili skladišta na otvorenom prostoru najbliži jedni drugima. Gorivi materijali ne smeju biti uskladišteni ili ostavljeni na otvorenom prostoru između objekata.

Građevinska odvajanja jedinstvenih požarnih rizika se vrše pomoću protivpožarnih zidova.

Po pravilu osnova za proračun MMŠ je 100% od vrednosti jedinstvenog požarnog rizika (totalna šteta). Ako se lokacija sastoji od više jedinstvenih požarnih rizika odvojenih građevinski ili prostorno, mora se uzeti u razmatranje da štetni događaj može da se proširi izvan jednog jedinstvenog požarnog rizika ili da zahvati nekoliko jedinstvenih požarnih rizika u isto vreme.

Karakteristike rizika koje dozvoljavaju smanjenje iznosa štete po jedinstvenom požarnom riziku su:

- izuzetna horizontalna prostorna odvojenost, negorivi krovovi i višestruki vatrootporni građevinski podsektori
- odsustvo većih količina gorivih ili eksplozivnih materijala.

Karakteristike rizika koje mogu da ponište ove povoljne okolnosti ili da ukažu na širenje požara izvan jednog jedinstvenog požarnog rizika (više od jednog jedinstvenog požarnog rizika je obuhvaćeno štetom) su:

- opasnost od eksplozije
- šteta prouzrokovana nagrizaćim gasovima i parama ili drugim sredstvima (npr. dioksin, azbest, kontaminirana voda za gašenje požara)
- opasno okruženje
- pad aviona u neposrednoj blizini aerodroma
- povećana brzina širenja vatre (npr. u oblastima sa velikim brzinama vetra).

Pre ocene rizika od osiguranika je potrebno pribaviti sledeće:

- situacioni plan
- vrednosti pojedinih objekata i njihovih sadržaja
- elaborat o proceni požarne ugroženosti (ukoliko je to osiguranikova zakonska obaveza)
- kratak opis tehnološkog postupka
- osobu odgovornu za protivpožarnu zaštitu, ili šefa proizvodnje.

Alat pri snimanju rizika:

- prethodno prikupljene informacije (dobra priprema...)
- fotografski aparat
- inetrdisciplinarna znanja (stručnjaci različitih profila)
- pomoć (informacije od osiguranika)
- iskusno oko.

Nakon što je faza ocene završena, preuzimač rizika ima tri opcije:

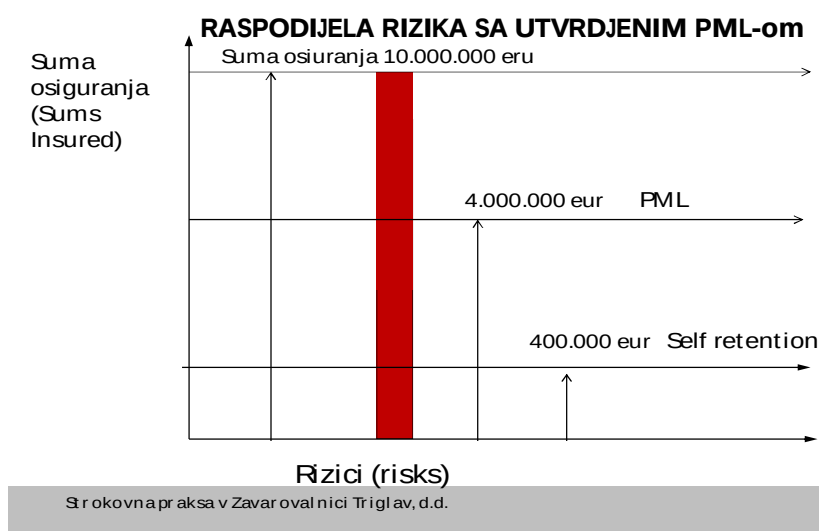
- Prihvatiti prijavu za osiguranje i odobriti izradu polise;
- Odbiti prijavu za osiguranje i odbiti izradu polise;
- Prihvatiti prijavu za osiguranje uz postavljanje dodatnih uslova (manji limiti pokrića, veća premijska stopa, obezbeđivanje dodatnih sistema zaštite...).

Preuzimači rizika se vode uputstvima za preuzimanje rizika koje donosi Društvo za osiguranje. Takođe treba pomenuti da preuzimači rizika imaju različite nivoe ovlašćenja. Ukoliko raspoložive informacije i analiza upućuju na to da odluku mora doneti preuzimač sa većim nivoom ovlašćenja, onda će zahtev biti prosleđen na viši nivo.

Kada je reč o pravima i obavezama ugovornih strana, u Zakonu o obligacionim odnosima utvrđena je obaveza osiguranika, odnosno ugovarača osiguranja da prijavi osiguravaču sve okolnosti koje su od značaja za ocenu rizika, a koje su mu poznate ili

mu nisu mogle ostati nepoznate. Pored toga osiguranik je dužan da obavesti osiguravača o svakoj promeni okolnosti koja može biti od značaja za ocenu rizika, pri čemu su osiguravču data određena prava, kao što su pravo da predloži novu premijsku stopu, odnosno da raskine ugovor ako je povećanje rizika toliko da osiguravač ne bi zaključio ugovor da je takvo stanje postojalo u času njegovog zaključenja. Ukoliko se posle zaključenja ugovora o osiguranju dogodi smanjivanje rizika, osiguranik ima pravo da zahteva odgovarajuće smanjenje premije, a pod uslovom da osiguravač na to ne pristane, ima pravo i na raskid ugovora.

Primer 2:

Uzmimo da je samopridržaj O.D. **400.000 EUR**, S.O. **10.000.000 EUR**, a MMŠ **4.000.000 EUR**.

Dakle, rizik MMŠ iznosi 40% od sume osiguranja.

Dio koji se zadržava po osnovu visine samopridržaja i definisanog MMŠ iznosi $400.000 / 4.000.000 * 100 = 10\%$

Rizik koji se prenosi u reosiguranje je 90% .

Da bi se spriječila manipulacija osiguravača, koju su niskom procjenom MMŠ-a naplaćivali relativno niske premije reosiguranja, a pojavom štetnog događaja naplaćivali daleko veće iznose od vrijedosti MMŠ-a, reosiguravači obično u ugovor unose klauzulu o pogrešnoj procjeni MMŠ-a, koja se kreće o priznanju greške, u procjeni do 50%.

10. PRIMER PRAKTIČNOG PRISTUPA U IZRADI ELABORATA O RIZIKU

Pre preuzimanja rizika u osiguranje, odnosno zaključivanja ugovora o osiguranju, neophodno je snimiti stanje rizika i sve parametre u vezi sa rizikom putem izrade elaborata o riziku. Izradom elaborata o riziku omogućava se osiguravaču, a isto tako i osiguraniku puni uvid i realno sagledavanje stanja rizika, kao i na osnovu koga se procenjuje sa velikom pouzdanošću, mogući uzroci i lokacije štetnih događaja, potrebne preventivne mere tehničke i organizacione zaštite u cilju sprečavanja štetnog događaja i utvrđuje Probable Maximum Loss-PML.

Tek nakon snimljenog stanja moguće je izvršiti objektivno tarifiranje rizika u skladu sa tarifama. Elaboratom o oceni rizika, detaljno se vrši snimanje, analiza i ocena rizika u zavisnosti od opasnosti koje ugrožavaju imovinu i mogu doneti štete.

Elaborat o oceni rizika od požara i nekih drugih opasnosti radi se pre zaključenja ugovora o osiguranju, i u toku trajanja osiguranja a njegove korekcije i izmene vrše se povremeno u skladu sa nastalim promenama rizika. Takve promene u principu su uslovljene izmenama na objektu, arhitektonsko-građevinskom delu, organizaciji požarnih sektora, izmenama u tehnologiji, ugradnji tehničkih sistema zaštite i drugo.

Elaborat poseban značaj daje zaštiti imovine od opasnosti od kojih imovina osigurava i navodi predloge ne preduzetih mera zaštite imovine kojima se imovina može štiti i smanjiti premija osiguranja imovine, a ukoliko se utvrdi da je šteta izvjesna naknada iz osiguranja se neće izvršiti, jer da bi šteta bila plativa mora da bude neizvesna i da ne zavisi od isključive volje osiguranika, što u ovom slučaju ne bi bilo tako. Prilikom procjene rizika najbitnije je definisati glavni postojeći rizik.

10. 1. Naziv i sedište

NAZIV I SEDIŠTE:

' M HOTEL '

Pretežna delatnost: Ugostiteljstvo.

Adresa: Derceva ulica 4

Grad: 1000 Ljubljana, Slovenija

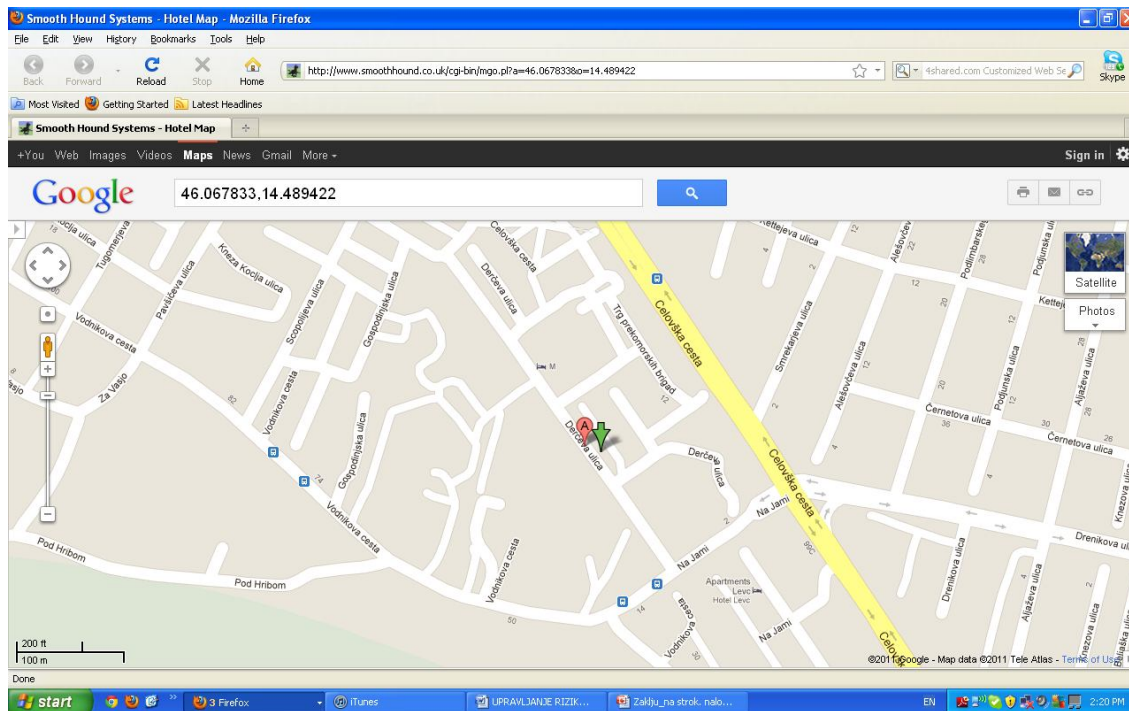
Telefonska centrala: --386 1513 7000

LOKACIJA:

'M HOTEL' se nalazi na lokaciji Derceva ulica br 4 u Ljubljani, udaljena oko 2,5 km od centra grada, Lokacija se nalazi u neindustrijskoj zoni.

Površina lokacije je 7.000 m² a teren lokacije je približno ravan..

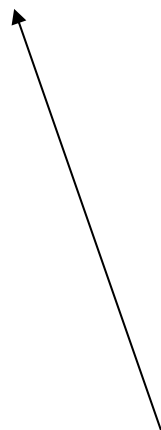
U lokaciju je omogućen prilaz sa dve strane jedne ulice, kako za zaposlene, tako i za goste hotela.

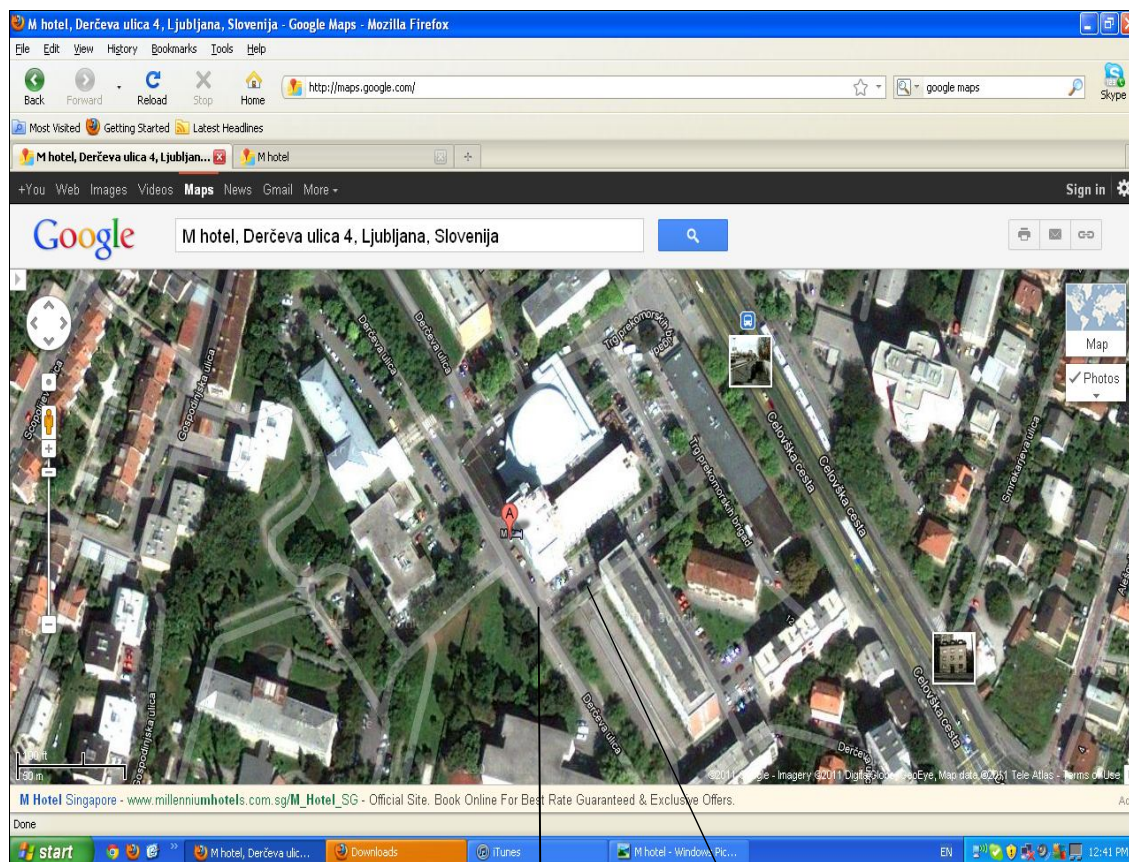

10. 2. Saobraćajnice u blizini objekta

U blizini objekta, dvosmerne i jednosmerne ulice, asfaltirane otezano je kretanje svih vrsta vozila sa osovinskim opterećenjem od 10.0 t. Na ovim saobraćajnicama prirodna prepreke su sneg, led i magla a od vještačkih prepreka su prisutni semafori na raskrsnicama. Vrijeme dolaska najblize vatrogasne jedinice je od 5 min i udaljena je oko 1 km.

Glavna saobraćajnica

Prilaz vatrogasne jedinice br 1

Prilaz vatrogasne jedinice br 2

10. 3. Fizička zaštita i protivpožarna zaštita hotela

Obzirom da je u pitanju hotel prisustvo zaposlenih (kojih ima 35) je 24h kao i služba obezbeđenja „ Nova panorama“ koja obilazi hotel nekoliko puta u toku 24h.

Za suzbijanje požara na svakom spratu postoje hidrantske mreže, ručni aparati za gašenje kao i javljači za lokaciju požara. Svaki sprat sadrži protivpožarna vrata koja mogu da zadrže vatru do 90min. Zadnja kontrola ispravnosti ručnih aparata za gašenje je izvršena u predviđenom roku određenom zakonom o zaštiti od požara.

Unutrašnja hidrantska mreža je izvedena u sastavu vodovodne mreže, od počinkovanih čeličnih cijevi i ima ih 13 komada. Smještena je na zidove ili stubove u ormarićima od drveta sa potrebnom pripadajućom opremom: platnenim crijevom dužine od 15 m, a kontrola pritiska istih je obavljena u predviđenom roku.

Gromobranska instalacija je klasična.

1. Protivpožarna vrata

2. Hidrantska mreža, protivpožarni noseći aparati

3. Automatski javljači požara

10. 4. Napajanje električnom energijom i grijanjem

Napajanje električnom energijom i grijanjem se vrši preko trafostanice koja je udaljena od hotela oko 20 m.

Provodnici i električna instalacija su izolovani u skladu sa važećim standardima i postavljeni su u istim kanalima kao i druge instalacije. Objekat se snadbeva toplotom preko toplane grada Ljubljane, tačnije razvod tople vode je izveden cevovodom po objektu, a grejna su radijatori, dok se u podrumu hotela nalazi kotlarnica za sprovođenje tople vode koja je pod pritiskom.

Cirkulacija vazduha je regulisana centralnom uređajem za klimu koji je sproveden kroz zidove hotela. Udaljenost trafostanice od Hotela je oko 20 (ne postoji rizik od prenosa požara)

10. 5. Stanje objekta

Hotel se sa ima oko 7.000 m² I 8 etaža sa produžetkom dužine od oko 40m koji ima 4 etaže. Hotel je renoviran 2000 godine

Čvrste je masivne gradnje od armiranog betona, krov je ravan i betonske konstrukcije, kao i unutrašnji zidovi i fasade. Ulazna vrata hotela su od metala sa zastakljenim površinama, dok su unutrašnja vrata od drveta. Prozori su metalni sa zastakljenim pravnim prozorskim staklom i premopan staklom. Podovi su kamene i keramičke pločice i etisoni. Plafoni su malterisani i dijelom izvedeni od gipsanih ploca pričvršćeni za metalne rešetke ili grede.

10.6. Najveći izvori opasnosti

1. Kuhinja- napajanje energijom na gas
3. Ljudski faktor
4. Materijal od koga je oprema izradjena
5. Perionica

10.7. Plan hotela

1) MMŠ za objekat iznosi prema pregledu PML-ovom u procentima «C.V» od 25% do 50% «C.V.»

2) Pasivna protivpožarna zaštita:

- građevinski objekat je građen od materijala koji je vatrootporan. Krovna konstrukcija je ravna i takodje je od betona.
- Podovi u holu prizemlja i stepeništu su obloženi kamenim pločama, a na spratovima itisonima-klasa B1-teško gorivi i keramičkim pločicama. Spoljna stolarija al-bravarija, a unutrašnja drvo. Evakuacioni putevi od negorivih materijala. Plafoni su izvedeni od gipsanih ploča pričvrsecni za metalne resetke.

S obzirom na to, procjenjujem da je u ovom slučaju 20% smanjena potpuna 100% pasivna protivpožarna zaštita.

Prisutna pasivna protivpožarna zaštita je 80% od potpune pasivne protivpožarne zaštite.

3) Aktivna protivpožarna zaštita:

- Unutrasnja hidrantska mreza od pocinkovanih cijevi, smjestena na zidove ili stubove u ormarice od drveta na svakom spratu hotela.
- Automatski požarni alarmni sistem koji je 24 časa povezan sa dežurnim centrom za obezbjeđenje u samom objektu.
- Ručni dojavljivač požara u objektu na svim spratovima
- Vlastito osoblje osposobljeno i obučeno za djelovanje u uslovima požarne opasnosti (provjera obučenosti jedanput godišnje)
- ručni aparati za gašenje požara na svakom spratu, uredno servisirani.

- stacionarna profesionalna vatrogasna brigada je udaljena od objekta oko 1 km, potrebno vrijeme intervencije je 5min, bez saobraćajne gužve.

Cijeneći prema navedenim podacima o prisustvu protivpožarne zaštite procjenjujem, da je za 30% smanjena potpuna (100%-tna) aktivnost protivpožarne zaštite.

Prisutna je znači aktivna protivpoža zaštita 70% od potpune aktivne protivpožarne zaštite.

HOTEL	SUMA OSIGURANJA	PML %	PML-eur
gradjevinski objekat	10,000,000.00	40	4,000,000.00

ZAKLJUČAK

Požari, kao procesi nekontrolisanog sagorevanja, prisutni su svuda gde postoje ljudske aktivnosti kao što su proizvodni procesi, javni objekti, objekti stanovanja, sve vrste transporta i drugo. Stastika upozorava da su štete od nastalih požara veoma česte. Znači, velika je frekvencija nastalih šteta, a često je veliki i intenzitet, odnosno, materijalne posledice na objektima zahvaćenih požarom. Nisu retki primeri kroz analizu, odnosno istoriju šteta, da usled nastanka požara sagori celi objekat i da takvim požarima nažalost dolazi i do ljudskog stradanja.

Opasnost od nastanka požara su različite jer su različite i tehnologije, industrije, sirovine, struktura objekata kao i različita mesta nastanka. Iz navedenih razloga osiguravači pri preuzimanju požarnih rizika moraju posvećivati mnogo veću pažnju. Preuzimanje svih rizika u osiguranju, a posebno složenih i velikih požarnih rizika, predstavlja veoma složen i delikatan poduhvat. Rizik nastanka šteta od požara treba da se svede na najmanju moguću meru, pa je, pri tome, uloga tehničkih kriterijuma i stručnog pristupa predstavnika organizacije osiguranja, koja preuzima rizik, od izuzetnog značaja za ukupnu ekonomsku stabilnost, kako organizacija koju ona predstavlja tako i poslovnog partnera sa kojima se stupa u poslovni odnos. Iz navedenih razloga, u elaboratima o oceni rizika od požara i nekih drugih opasnosti treba detaljno sagledati sve opasnosti, kroz procese i faze rada, kod osiguravatelja kod kojih se preuzima osiguranje. To praktično znači, da eksperti rizika, bilo da su iz osiguravajuće organizacije ili su angažovani kao spoljni faktori, odnosno iz organizacije koje pružaju takve usluge, moraju izvršiti detaljni pregled ponuđenim osiguranjem i pismeno konstatovati: sve bitne elemente za izradu elaborata o proceni i upravljanju požarnog rizika.

Prihvatanje i loše upravljanje rizikom može dovesti do pogubnih posledica kako za pojedinca, tako i za poslovni subjekat, pa i društvo u cjelini, ali isto tako ako se rizik prihvati može uzrokovati veću dobit i ostvariti bolje poslovanje. U svemu je bitno naći određenu sredinu, dakle nije toliko bitno maksimizirati dobit iz nekog poslovanja koliko vršiti adekvatnu kontrolu rizika koji prati to poslovanje, dakle prihvatiti rizike na nekom razumnom nivou.

Osiguravajuće kompanije se prilikom određivanja samoprdržaja kod požarnog osiguranja oslanjaju na praksu tržišta i prošla iskustva, što podrazumeva da se pritom koriste razna praktična pravila. Većina metoda polazi od međuzavisnosti sopstvenih rezervi sigurnosti, ukupno prikupljenih premija osiguranja od navedene vrste osiguranja i dela rizika koji se predaje u reosiguranje, a jedna od tih metoda je određivanje verovatnoće insolventnosti društva za osiguranje.

Za pravilnu raspodelu požarnog rizika, osim određivanja samoprdržaja, neophodno je da se utvrdi i visina potencijalne štete. Način koji se koristi kod izravnavanja rizika putem reosiguranja je Probable Maximum Loss (PML) i to je ona šteta koju po određenim iskustvima, stručnoj oceni i poznavanju tehničkih i tehnoloških specifičnosti pojedinih rizika verovatno očekivati. Osiguravač određuje učešće svog samoprdržaja u okviru PML, da bi se nakon toga na nivou reosiguranja preostali deo podelio između reosiguravača. Pravilna procena PML od izuzetne važnosti, jer potcenjeni ili precenjeni PML mogu da imaju posledice kao i kod greške u proceni samoprdržaja. Postupak procene PML se zasniva na podeli celokupnog rizika na jedinstvene požarne rizike, raspodeli vrednosti po jedinstvenim požarnim rizicima i poređenju različitih scenarija ostvarivanja štetnog događaja.

LITERATURA:

I Knjige:

1. B.Marović, R.Purić: „Osiguranje”, Podgorica 2010
2. R.Vujović: „Upravljanje rizicima i osiguranje“, Univerzitet „Singidunum”, 2009
3. J.Pak: “Pravo osiguranja“, Beograd 2011
4. Vaughan E, Vaughan T: “Essentials of Insurance, A Risk Management Perspective”,
5. Ratko Vujović: „Teorija rizika u osiguranju“
6. Emmet Vaughan and Terese Vaughan: „Osnove osiguranja-upravljanje rizicima“ , MATW d.o.o., Zagreb, 2000
7. Rejda, E. G: „*Principles of Risk Management and Insurance*“, Addison Wesley, New York, 2005
8. Mrkšić D: „*Osiguranje u teoriji i praksi*“, Alef, Petrovaradin, 1999
9. R.Vujović: „Preventiva u osiguranju“, Univerzitet „Singidunum, 2008
10. Marović B: „*Osiguranje i špedicija*“, Stylos, Novi Sad, 2001
11. Miloradić J: „*Osiguranje*“, Fakultet za uslužni biznis, Sremska Kamenica, 2006
12. Petranović V: „*Osiguranje i reosiguranje*“, Informator, Zagreb, 1984
13. Miloradić J: „*Osiguranje*“, Fakultet za uslužni biznis, Sremska Kamenica, 2006
14. Kočović J, Šulejić P: “Osiguranje”, Ekonomski fakultet, Beograd, 1997
15. Bugmann C: “Proportional and Non-proportional Reinsurance”, Swiss Re, 1997
16. Šulejić P: „*Pravo osiguranja*“, Misao, Novi Sad, 1992

II Ostala literatura:

1. Mario Šolčić, Seminar „Teorije i mehanizmi nastanka požara i opšta prevencija šteta” Zagreb, 2010.
2. Takovo osiguranje, „Uslovi za osiguranje od opasnosti požara i nekih drugih opasnosti“, 2008
3. Triglav-Kopaonik a.d.o, „Uslovi za osiguranja od požara“ US-poz/08-11, Beograd, 2008
4. Tarifa premija za osiguranje imovine, “Triglav Kopaonik “a.d.o, Beograd, 2001

III Sajтови:

1. <http://www.iso.org/iso/home.html>
2. http://en.wikipedia.org/wiki/Risk_management
3. <http://www.firetactics.com/Flashover.htm>.
4. Ukupna premija po osiguranju od požara na dan 30.09.2011. NBS, Sektor za poslove nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja. www.nbs.rs (pristupljeno 04.12.2011)
5. Rešene štete u osiguranju od požara i drugih opasnosti 30.09.2011. NBS, Sektor za poslove nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja www.nbs.rs